TURVALLISTA KOULUPÄIVÄÄ!

Kuvallisia ohjeita Kuhankosken erityisammattikoulun opiskelijoiden työturvallisuuden edistämiseksi

Tiina Lähteenmäki
Liisa Vartiainen

Opinnäytetyö
Joulukuu 2007

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

KUVAILULEHTI
Päivämäärä
5.11.2007

Tekijä(t)
Tiina Lähteenmäki

Liisa Vartiainen

Julkaisun laji
Opinnäytetyö

Sivumäärä
43+19

Julkaisun kieli
suomi

Luottamuksellisuus
☐ Salainen _____saakka

Työn nimi

TURVALLISTA KOULUPÄIVÄÄ!
Kuvallisia ohjeita Kuhankosken erityisammattikoulun opiskelijoiden työturvallisuuden edistämiseksi

Koulutusohjelma
Sosiaalialan koulutusohjelma

Työn ohjaaja(t)
Helena Koskimies, Leena Luokomaa, Miiko Taka

Toimeksiantaja(t)
Kuhankosken erityisammattikoulu

Tiivistelmä

Opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä Kuhankosken erityisammattikoulun kanssa, jossa opiskelee kehitysvammaisia sekä muita erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita. Opinnäytetyömme tarkoituksena on edistää opiskelijoiden työturvallisuutta kuvallisia ohjeistuksia apuna käyttäen.

Kuvalliset ohjeet ovat itse valokuvaamiamme kuvasarjoja, joita muokattiin tarkoitukseen sopiviksi ja joihin liitettiin selkokieliset ohjeet. Osa materiaalista valmistettiin myös ilman tekstiä. Kuvalliset ohjeistukset on tarkoitus sijoittaa kohderyhmän oppimisympäristöön.

Teoriaosuudessa käsitellään kehitysvammaisten oppimista, puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä, joista erityisesti kuvia, struktuuria, kuvan merkitystä oppimisen tukena, selkokieltä ja selkokuvaa kielen tukena sekä työturvallisuutta.

Opinnäytetyöraporttimme on kuvaus kehittämishankkeemme kulusta, suunnittelusta, toteutuksesta, yhteistyöstä ja teoreettisesta viitekehyksestä. Opinnäytetyömme liitteenä ovat valmistamamme materiaalit, jotka toimitamme Kuhankosken erityisammattikoululle sekä laminoituina ja käyttövalmiina ohjeistuksina että CD:n muodossa.

Avainsanat (asiasanat)
Kehitysvammaisten oppiminen, struktuuri, kuvakommunikaatio, työturvallisuus.

Muut tiedot
Liitteenä CD-ROM

JYVÄSKYLÄ UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

DESCRIPTION
Date
5.11.2007

Author(s)	Type of Publication	
Tiina Lähteenmäki	Bachelor's Thesis	
Liisa Vartiainen	Pages 43+19	Language Finnish
	Confidential ☐ Until_____	

Title
Have a safe schoolday!
Illustrated instructions for the students of Kuhankoski Institute to improve their occupational safety

Degree Programme
Degree Programme in Social Care

Tutor(s)
Helena Koskimies, Leena Luokomaa, Miiko Taka

Assigned by
Kuhankoski Institute

Abstract
Our Bachelor's Thesis has been done in co-operation with Kuhankoski Institute, in which mentally disabled students as well as other students with special needs study. The purpose of our Bachelor's Thesis is to improve students' occupational safety by using illustrated instructions.

Illustrated instructions are series of photos taken by us, which have been edited to fit the purpose and to which simple text has been attached. Part of the material has been produced also without the text. Illustrated instructions are supposed to be placed in the target group's learning environment.

In the theoretical part of our Bachelor's Thesis we have discussed the learning of mentally disabled, augmentative and alternative communication methods, in which especially pictures, structure, the meaning of pictures in supporting the learning process, simple language and simple picture in supporting language, and occupational safety.

Our Bachelor's Thesis is a description of the progress, planing, implementation, co-operation and theoretical frame of reference of our improvement project. The material we have made is included in the appendices. Kuhankoski Institute will also receive our material laminated and ready to use as well as in the form of a CD-ROM.

Keywords
Learning of mentally disabled, structure, picture communication, occupational safety.

Miscellaneous
Includes a CD-ROM

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO 3

2 OPINNÄYTETYÖMME LÄHTÖKOHDAT 4

2.1 Opinnäytetyömme tarkoitus ja tavoitteet 7

2.2 Merkitys kohderyhmälle 7

3 KUHANKOSKEN ERITYISAMMATTIKOULU 10

4 KEHITYSVAMMAISTEN OPPIMINEN 13

4.1 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio 15

4.2 Kuvien merkitys oppimiselle 16

4.3 Struktuuri 18

4.4 Selkokieli kuvien tukena 19

4.5 Selkokuva 20

5 TYÖTURVALLISUUS 21

5.1 Mitä on työturvallisuus? 21

5.2 Kotitalouskoneet kehitysvammaisten opiskelijoiden käytössä 24

6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS JA ARVIOINTI 25

6.1 Menetelmän valinta 27

6.2 Kuvien ottaminen ja materiaalin työstäminen 28

6.3 Materiaalin arviointi 33

6.4 Materiaalin käyttöönotto ja palaute Kuhankosken erityisammattikoululta 34

6.4 Yhteistyö 35

7 POHDINTA 37

LÄHTEET 41

Liite 1. Silityskeskus 44

Liite 2. Pesukoneen käyttöohje 49
Liite 3. Ompelukone ja saumuri 52
Liite 4. Leikkurin käyttö 53
Liite 5. Silityskeskus ilman tekstiä 55
Liite 6. Pesukoneen käyttöohje ilman tekstiä 60

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli valmistaa kuvallisia työturvallisuusohjeita Kuhankosken erityisammattikoulun käyttöön. Kehittämishanke sai alkunsa Kuhankosken erityisammattikoulun tarpeesta kuvallisille ohjeille ja meidän mielenkiinnostamme AAC-menetelmiä ja niiden käyttöä kohtaan. Opintojemme kautta olimme saaneet aikaisempaa tietämystä, jota nyt halusimme syventää tämän kehittämishankkeen myötä. Meille oli tärkeää saada soveltaa oppimaamme teoriaa käytäntöön, ja saada toteuttaa se yhteistyössä työelämän kanssa. Kohderyhmänä olivat kehitysvammaiset ja muut erityistä tukea tarvitsevat ammattikouluopiskelijat, joita kuvat palvelevat oppimisen tukena.

Koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää, että jokaisella pitää olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen sekä ammatillisen perustutkinnon suorittamisen jälkeen sijoittua työelämään ja yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta. Ammatillisen erityisopetuksen tavoitteet ovatkin samat kuin vastaavien alojen muissa ammatillisissa tutkinnoissa. Yksilöllisesti suunnitellulla ja ohjatulla oppimisprosessilla sekä erilaisilla tukitoimilla tuetaan tavoitteiden saavuttamista ja toteutumista työelämässä. (IJKK:n esittely 2007.) Ammatillista erityisopetusta tarjotaan niille opiskelijoille, joilla on erityisiä tuentarpeita ja tarvetta erityisjärjestelyille tai opiskelijahuoltopalveluille. Erityisjärjestelyjen tarpeen taustalla voi olla esimerkiksi vamma, sairaus tai kehityksen viivästyminen. Opetuksen suunnittelussa otetaan huomioon jokaisen opiskelijan yksilölliset tarpeet. (Erityisopetus 2007.)

Ennen kuvien suunnittelua lähdimme etsimään lisää teoriaa ja uutta tietoa, joita voisimme peilata jo aikaisemmin oppimaamme. Teoriaan perehtyminen auttoi muodostamaan kokonaisvaltaisen kuvan siitä, mitä tullaan tekemään ja

miksi. Samalla rajasimme teoriaosuuden käsittämään kehittämishankkeeseemme tarvitsemamme olennaisen tiedon. Jotta pystyimme aloittamaan suunnitella kuvallisten ohjeiden tekemistä, meidän tuli saada lisää tietoa kehitysvammaisten oppimisesta ja siihen liittyvistä tyypillistä piirteistä sekä erityistarpeista ja menetelmistä kuten struktuuri sekä puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät. Halusimme tietää enemmän kuvan merkityksestä oppimisen tukena sekä siitä, millaisia ominaisuuksia mahdollisimman selkeässä ja tarkoitustamme palvelevassa kuvassa tulisi olla. Kuviin liitettäviä tekstejä varten perehdyimme selkokieleen ja selkokuvaan tekstin yhteydessä. Koska tavoitteenamme kuvien avulla oli edistää Kuhankosken erityisammattikoulun opiskelijoiden työturvallisuutta, perehdyimme myös työturvallisuuden teoreettiseen taustaan sekä itse kohderyhmään.

On esitetty, että visuaaliset prosessit ovat tärkeitä ottaa huomioon suunniteltaessa puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. Toiminnan tulokseen, kuten asioiden tunnistamiseen, symbolien erottamiseen ja mieleen palauttamiseen vaikuttaa se, kuinka hyvin visuaalinen havainnointi ja nähdyn ymmärtäminen toteutuu. (Wilkinson, Carlin & Jagaroo 2006, 123.) Tämän vuoksi aloitimme kuvien suunnittelun perehtymällä visuaaliseen havainnoitiin ja kuvan merkitykseen oppimisen tukena.

2 OPINNÄYTETYÖMME LÄHTÖKOHDAT

> *”Mitä varten pittää olla vammasilla erilaisia nimityksiä? Me ollaan vaan erilaisia ihmisiä. Kirjoissa lukkee, että kehitysvammainen on semmonen ja tämmönen. Kentällä on kuitenkin eri lailla. Ennen luultiin, että sitä jää vaikka 6-vuotiaan tasolle, mutta ei se pidä paikkansa. Annetaan vaan ihmisen kokeilla ja yrittää. Aivot kehittyy ja keskittyminen paranee koko ajan. Joka ihmisellä on*

puutteita, mutta vähempi ottaa vammasen pää asioita kerralla kuitenkin sisälle."

Näin kertoi itsekin kehitysvammainen Olavi Hietaharju haastattelussaan teoksessa Struktuuria opetukseen: selkeys ja rakenteet oppimisen edistäjänä (Kerola 2001, 101–102). Tämä kuvasti myös meidän ajatuksiamme siitä, että kehitysvammaisilla on edellytykset ja oikeus oppia erilaisia asioita ja arjen perustaitoja siinä missä meillä muillakin. Jotta tämä olisi mahdollista, heille tulee järjestää erilaisia tukitoimia vastaamaan yksilön omaa tarvetta. Keinoja ja mahdollisuuksia on paljon, ja ideana onkin räätälöidä niistä jokaiselle henkilökohtaiset tukitoimet. Tukitoimet voidaan suunnitella myös koskemaan ryhmää, jonka tuentarve on suunnilleen sama. Opinnäytetyöllämme halusimme tukea kehitysvammaisten oikeutta mahdollisimman itsenäiseen työskentelyyn. Halusimme myös oppia itse lisää kuvien merkityksestä ja vaikutuksesta kehitysvammaisten henkilöiden oppimiseen. Lisäksi halusimme saada lisää kokemusta kuvien valmistuksesta, koska kuvien käyttö erityisopetuksessa ja vammaispalveluissa on lisääntynyt. Tulevina sosiaalialan ammattilaisina tulemme varmasti tarvitsemaan tällaista tietämystä työkentällä.

Laki ammatillisesta koulutuksesta määrittää opiskelijan työturvallisuuteen ja erityisopetukseen liittyvistä oikeuksista. (L 21.8.1998/630.)

19 §

Opiskelijan työturvallisuus

Työnantaja vastaa työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa opiskelijan työturvallisuudesta siten kuin siitä työntekijöiden osalta säädetään ja määrätään myös silloin kun opiskelija ei ole työsopimussuhteessa työnantajaan.

20 §

Erityisopetus

Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Opiskelijalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Asianomainen ministeriö voi 9 §:n nojalla määrätä, että koulutuksen järjestäjän erityisenä koulutustehtävänä on huolehtia erityisopetuksen järjestämisestä, erityisopetuksen yhteydessä annettavasta valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. Erityisopetuksessa voidaan poiketa tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksistä siten kuin opetussuunnitelman tai tutkinnon perusteissa määrätään. (L 21.8.1998/628.)

Opinnäytetyömme sai alkunsa, kun kuulimme Kuhankosken erityisammattikoulun toiveesta saada kuvallisia ohjeita työturvallisuuteen kotitalouslinjan sekä käsitaidelinjan käyttöön. Ilmaisimme kiinnostuksemme opettajallemme Helena Koskimiehelle, jolta saimme yhteystiedot Kuhankosken koululle. Sovimme tapaamisesta Leena Luokomaan ja Miiko Takan kanssa, sillä olimme kiinnostuneita kuulemaan asiasta lisää. Tapaamisen aikana kuulimme heidän tarkemmat toiveensa, ja päätimme tarttua tähän tilaisuuteen. Heillä esiintyi tarve ohjeistaville kuville silityskeskuksen, pyykinpesukoneen, ompelukoneen ja kangasleikkurin yhteyteen. Ompelukoneen ja kangasleikkurin yhteyteen toivottiin varoittavia kuvia, kun taas silityskeskukseen ja pyykinpesukoneeseen meidän toivottiin valmistavan selkokieliset kuvalliset käyttöohjeet.

Olimme opintojemme aikana erityiskasvatuksen ja vammaistyön suuntaavissa opinnoissa tutustuneet puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiomenetelmiin ja myös valmistaneet itse pcs-kuvia useankin eri opintojakson yhteydessä. Me molemmat koimme kuvien käytön hyvin tärkeäksi, joten tämä kehittämishanke tuntui luonnolliselta ja mielekkäältä valinnalta opinnäytetyöksemme.

2.1 Opinnäytetyömme tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme tarkoitus oli edistää Kuhankosken erityisammattikoulun opiskelijoiden työturvallisuutta oppimistilanteissa ja – ympäristössä. Tavoitteena oli luoda selkeät AAC-ohjeet työturvallisuudelle valokuvina. Niille oli tarvetta työturvallisuuden opettamisessa kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutkinnossa, käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnossa sekä valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa. Opinnäytetyömme koostuu kuvien suunnittelusta, toteutuksesta ja teoriasta, johon ne pohjautuvat.

Pyrimme opinnäytetyömme selko-ohjeistusten kautta luomaan nuorille ammattiin opiskelun myötä myönteisen ja aktiivisen työsuojeluasenteeseen. Opetussuunnitelmankin perusteissa mainitaan, että opiskelijoilla on oltava sellaiset ammattitaidon perusteet, että he osaavat vähintään tyydyttävästi ammatissa tarvittavat perustaidot ja osaavat käyttää turvallisesti henkilökohtaisia työvälineitä sekä opiskelupaikan koneita (Opetushallitus 2005).

2.2 Merkitys kohderyhmälle

Kuhankosken erityisammattikoulu on suunnattu pääasiassa kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille. Opetusta tarjotaan myös muille oppijoille, jotka tar-

vitsevat erityisiä tukitoimia oppimisessaan. Tavoitteena on, että erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat saavat mahdollisuuden toimia työtehtävissään mahdollisimman itsenäisesti ja omatoimisesti. Tavoitteena on myös, että heille suodaan samat mahdollisuudet kuin vammattomille opiskelijoille. Erityisen tärkeää opetuksessa on, että oppimistilanne ja – ympäristö on tehty turvalliseksi. Työturvallisuuden huomioiminen ja edistäminen on osa vaarattoman oppimisympäristön luomista. Näin opiskelija voi keskittyä paremmin itse olennaiseen.

Työturvallisuuden tukemista ja itsenäisyyden edistämistä voidaan tarkastella myös esteettömyyden näkökulmasta. Näihin päiviin saakka yhteiskunnan esteettömyys tai esteellisyys on nähty lähinnä yksilön ongelmana eikä niinkään järjestelmän puutteena. Asiaa ei ole osattu tarkastella siitä näkökulmasta mistä yhteiskunta jää paitsi, jos sen kaikki kansalaiset eivät voi osallistua ja toimia täysimääräisesti. Esteettömyys vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ja toimintaan. Kun asiat ovat saavutettavissa, kansalaiset voivat osallistua aktiivisemmin. Esteet puolestaan vähentävät halukkuutta osallistua toimintaan. (Hajatelmia esteettömyydestä 2006.)

Käytännössä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan älyllistä kehitysvammaisuutta. Kehitysvammaisuuteen liittyy usein erityisiä tuen tarpeita myös kommunikoinnin alueella. Kehitysvammaiselle ihmiselle tiedon vastaanottaminen ja ympäristön tarjoaman informaation jäsentäminen on vaikeampaa kuin muille. Lievästi kehitysvammainen ihminen toimii kontaktissa vastavuoroisesti, jäsentää yleensä maailman hyvin ja ajan kanssa oppii selviytymään arkipäivän toiminnoistaan varsin omatoimisesti. Hän ymmärtää puhetta hyvin ja saavuttaa yleensä jonkinasteisen luku- ja kirjoitustaidon. Hankaluuksia saattaa kuitenkin tulla käsitteellisten asioiden ymmärtämisessä ja käsittelemisessä. Lisäksi saattaa ilmetä kielen ja puheen kehityksen erityisvaikeuksia,

jolloin on mahdollista ottaa käyttöön puhetta tukevia tai korvaavia kommunikointikeinoja. (Launonen, Korpijaakko-Huuhka 1996, 144, 158.)

Kuhankosken erityisammattikoulussa opiskelee lähinnä keskivaikeasti ja lievästi kehitysvammaisia oppilaita. He tarvitsevat erityistä tukea oppimisessaan, mutta monet heistä pystyvät toimimaan melko omatoimisesti saadessaan oikeanlaista ohjausta itsenäiseen toimintaan.

Kehitysvammaisen ihmisen haasteisiin kuuluvat oppiminen ja ymmärtäminen, joiden vuoksi hänellä on rajoitteita jokapäiväisessä elämässään. Saadessaan yksilöllistä ja oikeanlaista tukea, jossa otetaan huomioon henkilökohtaiset vahvuudet ja tuentarpeet, kehitysvammaisen henkilön selviytyminen omassa ympäristössään paranee.

Kehitysvammaisilla henkilöillä on usein vammatonta henkilöä heikompi älyllinen toimintakyky, joka aiheuttaa rajoituksia esim. kommunikoinnissa, itsestään huolehtimisessa ja sosiaalisissa taidoissa. Rajoitukset tulevat esille ikäryhmälle tyypillisessä elinympäristössä ja yhteisössä. Rajoituksistaan huolimatta kehitysvammaisilla ihmisillä on muiden ihmisten tavoin monenlaisia kykyjä ja vahvuuksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut selkokielisen esitteen Yhdistyneiden Kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta ”Vammaisia tulee kohdella samalla tavalla kuin muita ihmisiä”. Yhdistyneet Kansakunnat hyväksyivät uuden vammaissopimuksen kokouksessaan 13.12.2006. Sen mukaan yhteisen toimintaympäristömme tulee olla saavutettava eli sellainen, että jokainen voi osallistua tasa-arvoisesti kaikilla elämän osa-alueilla. Saavutettavuus syntyy, kun ympäristöstämme poistetaan kaikki mahdolliset liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen esteet. Lisäksi vammaisilla on oikeus elinikäiseen oppimiseen ja yksilölliseen

tukeen oppimisen edistäjäksi. (Vammaisia tulee kohdella samalla tavalla kuin muita ihmisiä 2007, 8, 17.)

3 KUHANKOSKEN ERITYISAMMATTIKOULU

Kuhankosken erityisammattikoulu on valtion ylläpitämä ammatillinen oppilaitos, joka järjestää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta, ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta, ammatillista lisäkoulutusta sekä oppisopimuskoulutusta. Tämän lisäksi oppilaitos tarjoaa yksilöllisen opetuksen, erityisopettajat, oppimisen tukena olevan monipuolisen opiskelijahuoltohenkilöstön ja sisäoppilaitoksessa ohjatun asuntolan ja yövalvonnan. Yksilölliset tavoitteet määräytyvät opiskelijan voimavarojen ja elämäntilanteen mukaisesti. Kuhankosken koulutus on opiskelijalähtöistä ja käytännönläheistä. Opetus toteutetaan pienryhmissä ja jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Koulutus on tarkoitettu pääasiassa kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille sekä muille oppijoille, jotka tarvitsevat erityisiä tukitoimia oppimisessaan. Lisäksi oppilaitos tarjoaa palvelujaan myös muille asiakas- ja sidosryhmille osana palvelu- ja kehittämiskeskustoimintaa. Vuosittain eri koulutusaloilla opiskelee n. 150 opiskelijaa. (Kuhankosken erityisammattikoulu 2007.)

Koulun 149 opiskelijasta 39 %:lla on vaikea kehityksen viivästymä ja 36 %:lla lievä kehityksen viivästymä. Yli puolella opiskelijoista on pohjakoulutuksena harjaantumisopetus (EHA1). Kts. kuviot 1. ja 2.

Erityisopetuksen peruste

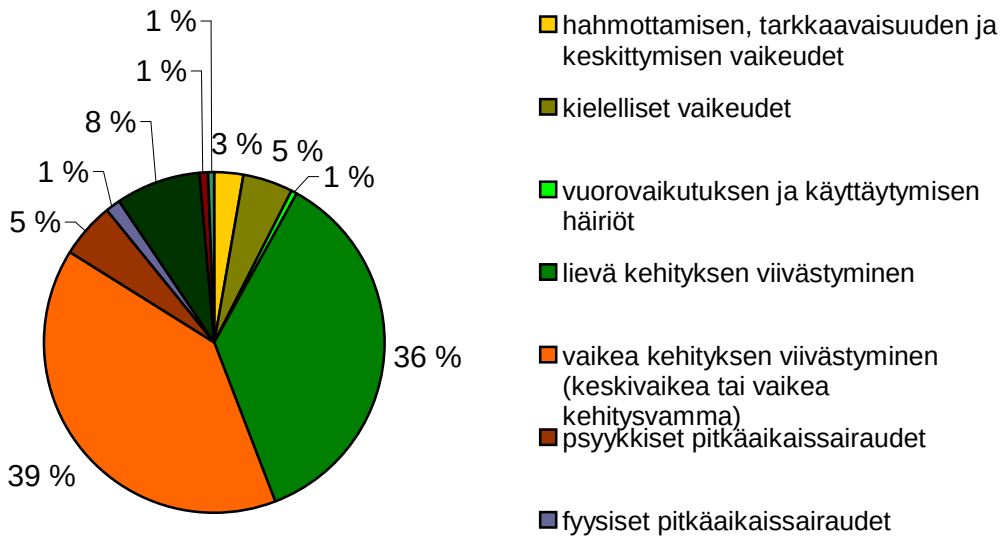

Yht. 149 opiskelijaa

KUVA 1. Erityisopetuksen peruste. Kuhankosken erityisammattikoulun esittelymateriaalista (2006).

Pohjakoulutus

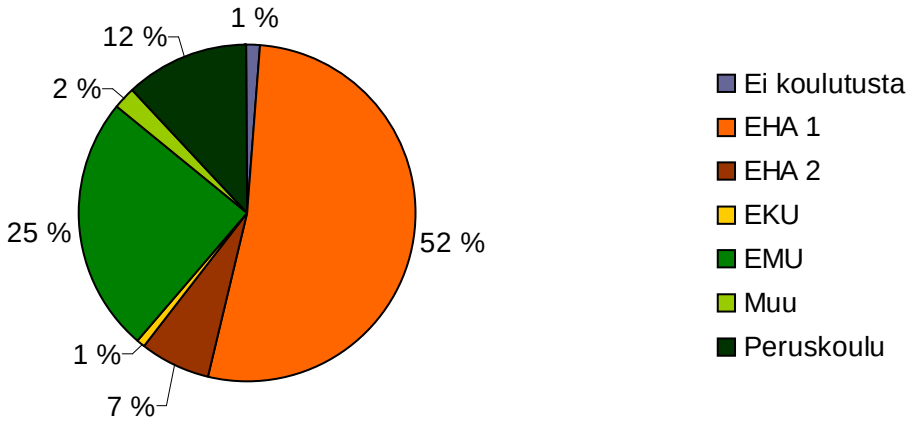

KUVA 2. Pohjakoulutus. Kuhankosken erityisammattikoulun esittelymateriaalista (2006).

Ammatillista erityisopetusta ja opetuksen suunnittelua ohjaavat osaltaan myös arvot, jotka kussakin yksikössä vallitsevat. Mielestämme arvot ja toiminta-ajatus ovat hyvä pohja ja kuvaus toiminnalle, koska niihin on kiteytettynä yksikön yhteinen toimintamalli. Kuhankosken erityisammattikoulun toimintaa ohjaavat seuraavat arvot:

- tulevaisuussuuntautuneisuus
- opiskelijalähtöisyys
- jatkuva osaamisen kehittäminen
- työyhteisön hyvinvointi

Kuhankosken erityisammattikoulussa arvostetaan itsensä ja toisten ihmisten kunnioittamista, erilaisuuden hyväksymistä sekä sen käyttämistä voimavarana. Jokainen ihminen on arvokas ja jokaisella tulee olla oikeus omaan mielipiteeseensä ja tarvittaessa tukeen. Rehellisyyttä ja oikeudenmukaisuutta tulee vaalia. Toiminta pohjautuu ajatukselle tukea opiskelijaa löytämään omat mahdollisuutensa ja saavuttamaan ammatillinen pätevyys, joka mahdollistaa työllistymisen. Lisäksi tavoitteena on kehittää opiskelijoiden yhteiskunnan jäsenenä tarvittavia perustietoja ja taitoja tavoitteena mahdollisimman itsenäinen elämä. (Kuhankosken erityisammattikoulu 2006.)

Kuhankosken erityisammattikoulu tarjoaa monenlaista ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta. Sen vahvuusalueita ovat mm. opetusmenetelmä- ja oppimateriaaliosaaminen, puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiokeinot, verkko-opetus sekä koulutuksen nivelvaiheiden tukeminen. Kuhankosken erityisammattikoulussa on monia koulutusohjelmia. Opinnäytetyömme on suunniteltu ja toteutettu kotitalous- ja kuluttajapalvelukoulutusohjelman käyttöön. Koulutusohjelman aikana opiskelijat opettelevat ruoanvalmistusta, leivontaa, puhtaanapitoa, tekstiilienhuoltoa, kuluttajatietoa, asiakaspalvelua ja yrittäjyyttä. Tavoitteena on, että opiskelija työllistyy koulutuk-

sen jälkeen. Opinnot antavat valmiudet työskennellä ohjattuna tai itsenäisesti erilaisissa ammattialan tehtävissä. Opinnäytetyömme tavoitteena on tukea Kuhankosken opiskelijoiden itsenäistä työskentelyä ja työturvallisuutta.

4 KEHITYSVAMMAISTEN OPPIMINEN

Kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta. Näin ollen kehitysvammaisten opetuksen lähtökohdaksi tarvitaankin rajoituksen ja vaikeuden tunnistamista. Heidän ainoa todellinen vammansa liittyy ymmärrykseen. Muiden lisävaikeuksien on katsottu johtuvan fyysisistä vammoista ja oppimisympäristöön liittyvistä ongelmista. On huomioitava, että he oppivat hitaammin ja muistavat vähemmän, erityisesti lyhytkestoinen muisti on heikompi kuin ei-kehitysvammaisilla oppilailla. Kehitysvammaisilla henkilöillä esiintyy myös tarkkaavaisuuden ja havaintokyvyn häiriöitä. Lisäksi heikkouksina ovat useimmiten kertaaminen, mieleen painaminen, mieleen palauttaminen ja metamuisti. Ikosen (1999) mukaan mikä tahansa strukturoitu opetusohjelma tai strategia parantaa kehitysvammaisten oppimista ja muistia. (Ikonen 1999, 85–86, 101–102.) Mielestämme kuitenkin suunnitellun struktuurin laadukkuuteen tulee kiinnittää huomiota. On myös tärkeää, että käytetty struktuuri on yksilöllisesti käyttäjälleen suunniteltua.

Kehitysvammaisten nuorten oppiminen on erilaista kuin ei-kehitysvammaisten nuorten. Oppimisessa on kyse uusien asioiden omaksumisesta oppilaan omien valmiuksien mukaisesti. Opetuksen tarkoituksena on tarjota elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Opetuksen tavoitteena on mahdollisimman suuri itsenäisyys sekä elämässä selviytyminen. Myös yhteisön elämään osallistuminen ja sopeutuminen ovat hyvinkin keskeisiä tavoitteita. Edellä mainitut seikat ovat pitkän aikavälin tavoitteita, ja opetuksen konkreettisempi sisältö mietitään yksilöllisesti kaikille opiskelijoille. Kehitysvammaisten opiskelijoiden

opetusta koskevat kaikin puolin samat yleistavoitteet kuin ei-kehitysvammaisten opiskelijoiden opetuskin. (Kerola 2001, 78–78.)

Jos kehitysvammaisten ihmisten harjoittelua ei pidetä yllä, ovat heidän taitonsa vaarassa kadota. Kehitysvammaisten opetuksen piiristä on esimerkkejä, joissa kouluopetusta on muutettu tai se on lopetettu kokonaan. Näissä tapauksissa vuosien harjoittelu on tehty arvottomaksi. Katkot voivat vaikuttaa niin, että jo vakiintuneisiin taitoihin ei reagoida, jolloin ne saattavat jäädä pois. Toisto ja jatkuva harjoittelu ovatkin kehitysvammaisten opetuksen ydinasia. (Tetzchner & Martinsen 1999, 106–107.)

Kehitysvammainen tarvitsee oppimisensa tueksi struktuuria ja selkeitä havainnollistavia ohjeita. Tueksi tarvitaan myös paljon motivaatiota ja kannustusta. Motivaatiotilan lisäksi opiskelijan oppimiseen vaikuttavat oppimisedellytykset, ympäristötekijät sekä käytetyt opetusmenetelmät. Opetuksessa on huomioitava opiskelijan mahdolliset lisävammat, kuten tarkkaavaisuuden ja huomion kiinnittämisen häiriöt ja aistivammat. Suurimman huomion pitäisi kuitenkin keskittyä juuri kehitysvammaisen tapaan ymmärtää. (Kerola 2001, 101.)

Ennen kuin opiskelijoille pystytään valitsemaan sopivia opetusmenetelmiä, on heidän oppimistapojaan havainnoitava. Opetuksessa on hyvä noudattaa strukturoitua etenemistä ja kokemalla oppimista. Oppimista tukevat myös monikanavaisuus ja kokonaisopetuksen soveltaminen. Kun asioita, käsitteitä ja taitoja pyritään vakiinnuttamaan, tarvitaan opetuksessa paljon toistoja. Tämä vaatii runsaasti aikaa, pitkäjänteisyyttä ja kärsivällisyyttä. Oppiminen tapahtuu parhaiten luonnollisissa toimintaympäristöissä. (Kerola 2001, 101–102.)

4.1 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio

Lyhenne AAC tulee englanninkielisistä sanoista ”augmentative and alternative communication” ja tarkoittaa puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia. Suomessa käytetään yleisesti lyhennettä AAC, ruotsinkielisissä yhteyksissä on käytössä lyhenne AKK ”alternativ och kompletterande kommunikation”.

Puhetta tukevalla (augmentative) kommunikaatiolla tarkoitetaan viestintäkeinoja, joita käytetään puheen oheiskeinoina. Puhetta korvaavaa (alternative) kommunikaatiota käytetään puheen vaihtoehtona. Lloydin ja Blischakin (1992) mukaan näitä ilmauksia ei pitäisi käyttää erillisinä, koska käytännössä ne toimivat yhdessä. (Lloyd ja Blischak 1992, 106.)

Puhetta tukevalla ja korvaavalla kommunikoinnilla tarkoitetaan yleisesti kaikkia kommunikointikeinoja, jotka täydentävät, tukevat tai kokonaan korvaavat puhuttua kieltä. Tutuimpia tällaisia keinoja ovat esim. viittomat. Myös graafiset merkkijärjestelmät kuten kuvat ja blisskieli ovat käytössä yleisiä. (Mitä on AAC? 2007.) Myös olemuskielestä, kuten eleistä, ilmeistä, osoittamisesta ja toiminnasta, voidaan kehittää tarkoituksenmukaista kommunikointia ja tukea ymmärtämistä (Olemuskieli 2007).

Puhetta tukevan ja korvaavan kommunikaation toteuttamiseen on valittavana monia eri keinoja. Näitä ovat esimerkiksi kosketeltavat symboliesineet, viittomat, graafiset merkit, pictogram-kuvat, pcs-kuvat ja kirjoitetut sanat. Myös valokuvat, piirretyt kuvat tai vaikkapa lehdestä leikatut kuvat ovat hyvin käyttökelpoisia apuvälineitä. Apuvälineen tulisi olla kätevästi käytettävissä ja soveltua eri tilanteisiin nopeasti. (Kerola 2001, 123.) Me valitsimme työkaluksemme kuvallisen ohjeistuksen, jotka muokkasimme itseottamistamme valokuvista. Katsoimme, että ne palvelevat tarkoitustamme parhaiten.

Teoksessaan Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät Suomessa vuosituhannen taitteessa Huuhtanen (2001) jakaa kommunikoinnin kahteen eri kategoriaan. Edellä mainituista menetelmistä ei-avusteiseen kommunikointiin kuuluvat puhe ja se oheisviestintä, toiminta- ja kehonviestit, luonnolliset eleet ja tukiviittomat. Avusteiseen kommunikaatioon kuuluvat esineet, kuvat ja symbolijärjestelmät, blisskieli sekä kirjaimet, sanat ja lauseet. Asioiden ymmärtämisen ja oppimisen tukena käytetään avusteisen kommunikaation keinoja. (Huuhtanen 2001, 15.) Myös meidän kuviemme tarkoituksena on toimia apuna ja tukivälineenä oppimisessa ja ymmärtämisessä.

4.2 Kuvien merkitys oppimiselle

Kuvat täydentävät tekstiä ja luovat sille uusia merkityksiä. Kuvan tehtävä oppimisessa on havaintojen rikastuttaminen ja ohjaaminen. Samalla kuva selventää vaikeita sanoja ja käsitteitä. Kehitysvammaisen henkilön käyttäytymisessä saattaa olla määrätietoisuuden puutteita ja kuvien katselun strategiat saattavat olla epäsystemaattisia. Näin ollen katse voi kiinnittyä seikkoihin, jotka eivät ole oleellisia, jolloin oppija ei välttämättä tutki kuvaa kokonaan. (Ikonen 1998, 424.) Kuvia muokatessamme pyrimme rajaamaan pois kaiken ylimääräisen, jotta Kuhankosken opiskelijat pystyisivät keskittämään katseena olennaiseen. Myös varoittavista kuvista pyrimme tekemään mahdollisimman yksinkertaisia.

Kuvan tulkinnan prosessi etenee oivalluksesta tunnistukseksi ja muuttuu lopulta ymmärtämiseksi. Jos kuva on henkilölle jo ennestään tuttu, tämä prosessi on automaattinen. Harjaantumattomalle henkilölle oivalluksen muuttuminen ymmärtämiseksi tapahtuu hitaasti. (Ikonen 1998, 427.) AAC-menetelmistä visuaalisesti havainnoitavat ärsykkeet kuten kuvat, symbolit ja painetut sanat ovat paras vaihtoehto kun halutaan viitata tiettyyn kohteeseen tai toimintaan. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että henkilöllä on kyky yhdistää kuvat kysees-

sä olevaan tilanteeseen. (Barton, Sevcik & Romski, 2006, 10.) Siksi kuvan lukemista kehitysvammaisille henkilöille tulisikin systemaattisesti opettaa.

Monelle esimerkiksi autistiselle lapselle sopiva oppimisen ja ymmärtämisen keino on visuaalisuus. Auditiivisen ja visuaalisen viestinnän ero on se, että auditiivinen viesti on hetkellinen ja unohtuu ennen kuin ehtii tulla ymmärretyksi. Visuaalisessa viestissä taas oppilas voi pysähtyä ja muistella sekä saada tarkkaavaisuuden heräämään. Näin viesti pääsee oikeaan asiayhteyteensä. Visuaalinen eli nähdynvarainen havaitseminen on esimerkiksi autistisilla henkilöillä usein vahvaa. (Hakala ym. 2001, 110, 113.) Oman kokemuksemme mukaan myös kehitysvammaisilla henkilöillä visuaalinen havaitseminen ja sen avulla oppiminen on hyvin tyypillistä.

Erilaisten toimintojen ohjaaminen kuvien ja esineiden avulla on todettu hyvin tehokkaaksi ja hyödylliseksi, sillä kuvat ovat heti käyttövalmiita ja ne ovat myös ympäristön helppoja tulkita. Oppiminen vaatii kuitenkin sen, että tilanne ja siihen liittyvä vihje esiintyy yhdessä monta kertaa ja samalla tavalla. Lisäksi harjoittelun tulee olla johdonmukaista ja intensiivistä, jotta opiskelija ymmärtää kuvan käytön merkityksen. Kun ymmärrys kuvien käytölle syntyy, opiskelija saa uudenlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja itsenäisyytensä. (Hakala ym. 2001, 110, 113.)

Kuvat eli piirrokset ja valokuvat ovat yleensä ensimmäisenä vaihtoehtona siirryttäessä graafiseen kommunikointiin. Kehitysvammaiset henkilöt eivät saavuta kuvien ymmärtämistä nopeasti, vaan se vaatii aikaa ja asiaan paneutumista. Kuvien käyttö ei kuitenkaan sinällään ole tavoite, vaan tavoitteena on saada niistä mahdollisimman paljon tukea ymmärtämiselle. On tärkeää pohtia, auttaako kuvien visuaalinen sisältö todella kehitysvammaista henkilöä ja onko kuvan käyttötarkoitus järkevä ja tilanteeseen sopiva. (Tetzchner ym., 1999, 35–36.) Kuten edellä olemme todenneet, kuvat ovat yleinen puhetta tu-

keva ja korvaava kommunikaatiokeino. Kuvat toimivat erittäin hyvin myös tapahtumien järjestyksen ja ajan hahmottamisen tukena esimerkiksi toimintasarjan muodossa. Kuvallisilla viesteillä ja ohjeilla tuetaan omatoimisuutta ja itsenäisyyttä. Itsetunnon kannalta on tärkeää pystyä toimimaan mahdollisimman itsenäisesti, ilman jatkuvaa opastusta ja kehotusta. Näin ollen kuvajärjestykset ovat hyödyllisiä ja tärkeitä myös tilanteissa, joissa ensisijainen haaste ei ole arkipuheen ymmärtäminen (Hakala ym., 2001, 110.)

4.3 Struktuuri

Strukturointi tarkoittaa tilanteiden ja tapahtumasarjojen jäsentämistä. Toimintaa ohjataan käyttäen apuna kuvia ja esineitä. Kun tapahtumapaikat ja tilat merkitään kuvien avulla, struktuuria tarvitseva henkilö pystyy hahmottamaan ja jäsentämään ympäristöään uudella tavalla. Tilojen ja ympäristön kuvittamiseen käytetään myös asiakokonaisuuksista koostuvia kuvastoja ja kuvasarjoja. Näillä keinoilla helpotetaan tilanteessa toimimista ja sen ymmärtämistä, joka puolestaan vähentää hämmennystä opiskelijassa (Hakala ym. 2001, 111–112, 134.) Struktuurilla tarkoitetaan rakennetta. Rakenteiltaan strukturoitu opetus on selkeäksi suunniteltua. Strukturointia suunnitellessa tulee ottaa huomioon opetuksen sisältö ja oppimistavoitteet. Myös se, miten oppija oppii ja ymmärtää sekä missä tilassa ja millä välineillä oppimistilanne järjestetään, on merkityksellistä. (Kerola 2001, 14.)

Opinnäytetyömme kuvia suunnitellessamme, meille heräsi ajatuksia opiskelijoiden itseohjautuvuuksien eroista suhteessa struktuuriin. Struktuurin määrään vaikuttaa osaltaan opiskelijan itseohjautuvuus. Hyvin itseohjautuvat opiskelijat tarvitsevat vähemmän struktuuria ja vähemmän opastusta sen käyttöön; toisen sisäistäessä asian hetkessä, voi se toiselta viedä enemmän aikaa ja opastusta. Näin ollen pyrimme valmistamaan kuvista sellaisia, että ne

palvelevat eri tavalla ohjautuvia oppijoita. Sama ohjeistus tulee kaikkien käyttöön. Kerolan teoksessa Struktuuria opetukseen – selkeys ja rakenteet oppimisen edistäjänä (2001) itseohjautuvuudella tarkoitetaan oppijan kykyä ohjailla oppimisprosessiaan.

Opetuksen strukturoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi opetuksen tukena olevia kuvasarjoja tai kirjallisia ohjeita. Näitä järjestelmiä seuraten opiskelija kykenee työskentelemään mahdollisimman itsenäisesti. (Kerola 1994, 28, 33.) Merkityksellisiä eivät ole struktuurit sinänsä, vaan niiden tehtävä on ensisijaisesti luoda oppimiselle mahdollisuus. Struktuurit ohjaavat ja tukevat toimintaa sekä oppimista, ja niiden tarkoituksena on saada opiskelija toimimaan itsenäisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Tärkeää on, että struktuurin käyttäjä tulee itse tietoiseksi omasta oppimisestaan ja oppii ohjaamaan ja säätelemään toimintaansa mahdollisimman itsenäisesti. (Kerola 2001, 237.)

4.4 Selkokieli kuvien tukena

Uusin selkokielen määritelmä korostaa selkokielen merkitystä erityisryhmille suunnattuna kielimuotona (Selkokielen määritelmä 2007). Selkokielen kirjoittamisessa tuotetaan mukautettua tekstiä. Se on tarkoitettu niille, joilla on syystä tai toisesta vaikeuksia lukemisessa tai ymmärtämisessä tai molemmissa. Selkokieleen pätevät kaikki yleisen kielenhuollon ohjeet, joiden perusteella tekstiä voidaan selkiinnyttää. Selkokielessä kiinnitetään yleiskieltä enemmän huomiota luettavuutta ja ymmärrettävyyttä lisääviin asioihin kuten sanastoon ja rakenteeseen. (Ohjeita kirjoittajalle 2007.)

Tutkimuksissa kuva ja sana viestinnällisenä parina on todettu tehokkaammaksi kuin kuva yksin tai sana yksin. Jotta oppiminen ja ymmärtäminen ovat mahdollisia, on kuitenkin välttämätöntä, että kuva ja sana ovat mahdollisimman selkeät ja loogisesti yhtäpitävät. (Laukka 2002, 48.) Selkokielen ohessa

käytetään kuvituksena valokuvia, piirroksia ja maalauksia. Pcs-kuvia käytetään harkinnanvaraisesti, koska ne ovat usein moniselitteisiä ja saattavat näin johtaa lukijaa/katsojaa harhaan. (Selkojulkaisun kuvitus 2007.)

Helpolle kielelle ovat ominaisia lyhyet, tutut ja tavalliset sanat. Ymmärrettävyyttä vaikeuttaa kielen rakenteen monimutkaisuus ja se jos lukija joutuu ponnistelemaan tekstin ymmärtämiseksi. Myös sanojen ja lauseiden monitulkintaisuus vaikeuttaa ymmärtämistä. Selkotekstissä ei ole suositeltavaa käyttää tavujakoa. (Rajala 1990, 23, 36.) Tämä oli mielestämme yllättävää, koska helposti voisi luulla tavujen helpottavan lukemista. Edellä mainittujen seikkojen perusteella emme käyttäneet kuvallisissa ohjeistuksissamme tavuja, ja tekstissä esiintyvät sanat ovat arkikielisiä. Esimerkiksi venttiilin kahvasta käytimme yksinkertaisesti nimeä vipu.

4.5 Selkokuva

Selkokuvan suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon, että valitut kuvat ovat laadultaan korkeatasoisia ja että painojälki on hyvä. Kuvan tulee olla yhteneväinen tekstin kanssa. Selkokuvasta on hyvä rajata pois asiaankuulumattomat ja harhaanjohtavat taustat sekä yksityiskohdat. Myös erikoisia kuvakulmia on syytä välttää. Jos kuva on muokattu epätodenmukaiseksi, esim. voimakkaasti suurennettu hyönteinen, tulee se mainita kuvatekstissä. Joskus kuva voi olla riittävän selkeä luonnollisessa muodossaan, eikä sitä tällöin ole syytä muokata. (Selkojulkaisun kuvitus 2007.)

Selkokuvat ja teksti tulee sijoittaa ilmavasti, jotta ne erottuvat toisistaan. Tekstiä ei suositella kirjoitettavan kuvien päälle. Kuvan ja tekstinkin sopivuutta on arvioitava kohderyhmää ajatellen. Esimerkiksi jos teksti on suunnattu aikuisille, on vältettävä lapsille tyypillistä kuvitustapaa. Kehittämishankkeemme kuvien ja tekstin asettelussa noudatimme Kuhankosken erityisammattikoulun

käyttämää linjausta, jotta ohjeiden tyyli olisi opiskelijoille jo ennalta tuttu. (Selkojulkaisun kuvitus 2007.)

5 TYÖTURVALLISUUS

Työturvallisuudella tarkoitetaan niitä tietoja ja taitoja, joilla pyritään työperäisten terveyshaittojen ennalta ehkäisemiseen. Työsuojelun ja työturvallisuuden on koskettava kaikkia työpaikalla, tässä tapauksessa koulussa, työskenteleviä. Kun työsuojelu on osana päivittäistä työntekoa ja rutiinia, on helpompi luoda toimivia työturvallisuuskäytäntöjä. Ennakointi sekä työn tekeminen harkitusti ja suunnitelmallisesti ovat turvallisen työskentelyn perusta. Työntekijän/opiskelijan tulee tuntea ja tietää työnsä vaaratekijät ja osata varautua niihin. (Työturvallisuus 2007.)

5.1 Mitä on työturvallisuus?

Van Steenin (1996) mukaan ”Turvallisuus voidaan nähdä vahinkoa tai muita haittoja aiheuttavien vaarojen poissaolona.” (Koskensyrjä & Vainio 1999, 5). Työssäoppimisen työturvallisuus-projekti kuvaa työturvallisuuden toimintana, joka parantaa työskentelyolosuhteita, ennaltaehkäisee tapaturmia sekä takaa työssäoppimispaikan turvallisuuden.

Rissa (1999) määrittelee työturvallisuuden toiminnaksi, joka torjuu tapaturmia ja ammattitauteja saadakseen työympäristön mahdollisimman turvalliseksi. Työturvallisuustoiminnassa on keskeistä työnantajan ja työntekijän vastuu, työolojen seuranta, vaarojen ennaltaehkäisy, riskien välttäminen ja arvioiminen, turvallinen tekniikka, vaarallisten tekijöiden korvaaminen vaarattomilla tai vähemmän vaarallisilla, yhteistyö ja johtaminen. Kts. kuva 3. (Koskensyrjä & Vainio 1999, 5.)

Työturvallisuuslain 14 §:ssä säädetään työntekijälle annettavasta opetuksesta ja ohjauksesta. Sen mukaan työntekijä tulee perehdyttää riittävästi työhön ja työpaikan työolosuhteisiin. Lisäksi työssä käytettäviin työvälineisiin ja niiden oikeaan käyttöön sekä turvallisiin työtapoihin tulee järjestää riittävä perehdytys. Tämä on tärkeää erityisesti ennen uuden työn tai tehtävän aloittamista tai työtehtävien muuttuessa sekä ennen uusien työvälineiden käyttöön ottamista. Myös kirjalliset työnopastus- ja työskentelyohjeet ovat usein tarpeen. Opastuksen sisältö saattaa jäädä helposti epämääräiseksi ja olennaiset turvallisuuteen vaikuttavat seikat saattavat jäädä epähuomioon ilman kirjallista ohjeistusta. Tavoitteena on, että työt tulevat oikein ja oikeilla työtavoilla tehdyksi. Työnantajalla on tarkkailuvelvoite, johon kuuluu mm. tarkkailla työtapojen turvallisuutta ja tarvittaessa täydentää annettua opastusta ja ohjausta. (Työturvallisuuslaki 2007, 36–37.)

Mielestämme se, että em. asioita painotetaan vammattomien työntekijöiden ohjauksessa, tekee lain soveltamisesta erityistä tukea tarvitseville henkilöille tärkeää. Voidaan ajatella, että opettajat ovat työnantajia, opiskelijat työntekijöitä ja työpaikka erityiskoulu. Ohjeistuksen huomioiminen laissa antaa sanattoman velvollisuuden myös erityisammattikouluille huolehtia työturvallisuudesta. Meidän tehtävämme tässä kehittämishankkeessa onkin edistää juuri näitä tekijöitä.

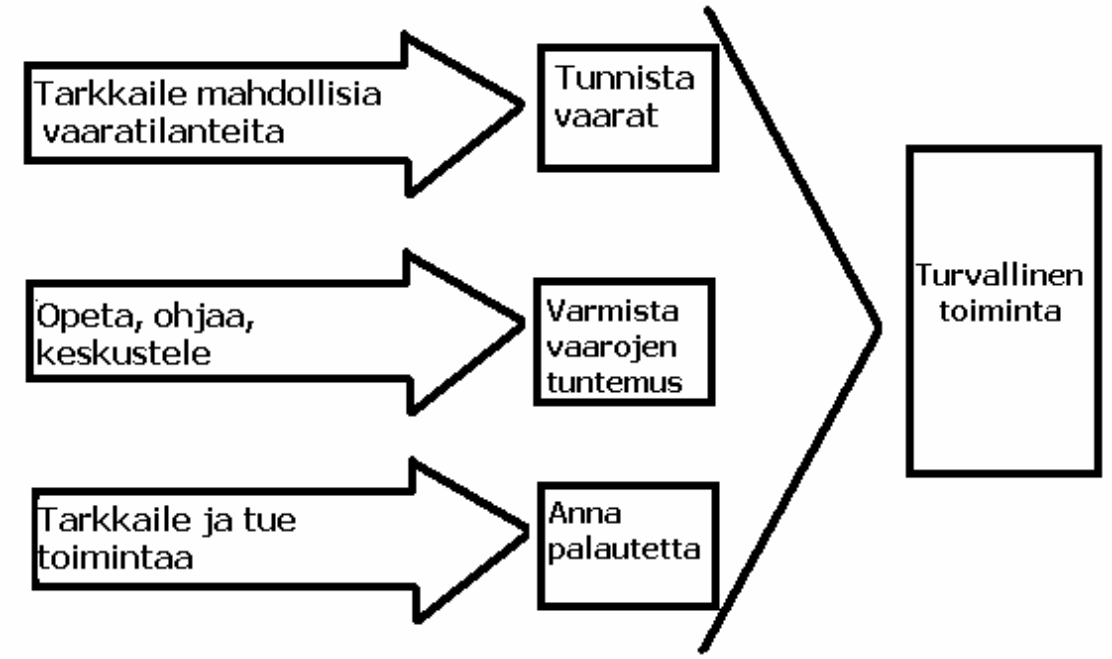

KUVA 3. Työturvallisuuden perusteet kouluympäristössä. Esimerkki on muokattu Työterveyslaitosta mukaillen.

Yleisesti ottaen työntekijällä on oma vastuunsa työturvallisuudesta, mutta erityiskouluympäristössä, vastuu siirtyy pitkälti koulun henkilökunnalle sekä työympäristön suunnittelijalle. Erityisopiskelijoiden ymmärrys ja tilannetaju eivät aina riitä vaaranpaikkojen huomaamiseen ja vaarojen välttämiseen. Työturvallisuuteen liittyviä riskejä on mahdotonta poistaa kokonaan, mutta niitä voidaan ennalta ehkäistä erilaisin keinoin. Esimerkiksi valmistamamme ohjeistukset lisäävät ja tukevat mahdollisen vaaran olemassaolon ymmärtämistä ja laitteen oikeanlaista käyttöä. (Ks. Ihalainen & Kettunen, 2006, 65.)

Mielestämme nämä edellä mainitut seikat ovat tärkeitä myös kouluympäristössä. Kuhankosken erityisammattikoulun opetuksessa käytetään mahdollisia vaaratilanteita aiheuttavia kotitalouskoneita. Tämän vuoksi työturvallisuuden eri osa-alueisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota, varsinkin kun kyseessä ovat erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat.

Olemme pohtineet työturvallisuutta Työturvallisuuskeskuksen antamien ohjeiden pohjalta. Sovelsimme ohjeita vastaamaan kouluympäristöä. Koulussa opettajan on huolehdittava siitä, että opiskelija perehdytetään huolellisesti oppimisympäristön olosuhteisiin ja vaaratekijöihin sekä työn oikeaan suorittamiseen. Työnopastuksen tulee olla hyvin suunniteltua ja selkeää. Laitteiden käytössä opiskelijan tulee hallita kaikki työvaiheet, mikäli hänen odotetaan osaavan käyttää laitteita itsenäisesti. Opiskelijalle tulee opettaa koneiden ja laitteiden käyttö ja yleiset menettelytavat turvallisuustekijät huomioiden. Kaikki turvallisuuden kannalta tarpeelliset tiedot on saatettava opiskelijan tietoon. Opettajan on varmistettava, että opiskelija ymmärtää mitä on tekemässä ja mitkä ovat seuraukset mahdollisista ohjeiden laiminlyönnistä. (Työturvallisuuskeskus, 2001, 63.)

5.2 Kotitalouskoneet kehitysvammaisten opiskelijoiden käytössä

Kotitalouskoneiden käyttöön liittyy monenlaisia riskejä. Opinnäytetyömme keskittyy kotitalouskoneiden osalta silityskeskukseen ja pyykinpesukoneeseen. Puhtaanapidon ja tekstiilienhuollon työturvallisuusriskit koskevat välineiden, koneiden, laitteiden sekä erilaisten kemiallisten aineiden käyttöä. Sekä pyykinpesukoneen että silityskeskuksen käytössä on tärkeää muistaa ja noudattaa työvaiheiden oikeaa järjestystä. Silityskeskuksen käytössä vaaratilanteita aiheuttavat kuuma silitysrauta ja höyry. Pyykinpesukoneen käytön yhteydessä vaaratilanteen voi aiheuttaa esim. kaulassa roikkuva avainnauha. Se saattaa epähuomioissa jäädä luukun väliin täytön yhteydessä. (Työturvallisuuden opettaminen… 2005, 41.)

6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Opettajamme Helena Koskimies kertoi meille Kuhankosken erityisammattikoulun ilmaisseen toiveensa työturvallisuuden kehittämiseen kuvallisen ohjeistuksen avulla tammikuussa 2006. Olimme jo aikaisemmin keskustelleet vaihtoehdosta tehdä opinnäytetyö yhdessä, koska huomasimme ajatustemme ja mielenkiinnon kohteemme sopivan hyvin yhteen. Myös Kuhankoskelta tullut toive herätti meidän molempien mielenkiinnon. Pohdiskeltuamme asiaa päätimme ottaa haasteen vastaan.

Otimme yhteyttä Kuhankosken erityisammattikouluun sähköpostitse ja kerroimme kiinnostuksestamme kehittämishankkeeseen. 21.4.2006 soitimme Kuhankoskelle sopiaksemme tapaamisesta. Tässä vaiheessa varmistui, että ohjaajinamme toimivat erityisopettajat Leena Luokomaa ja Miiko Taka. Sovimme tapaamisen Kuhankosken erityisammattikoulun Taitojentaloon 8.5.2006, jolloin tapasimme ohjaajamme ensimmäistä kertaa. Tarkoituksenamme oli tutustua paikkaan ja kuulla enemmän kehittämishankkeen tarkoituksesta ja ohjaajien toiveista. Tällöin saimme uusilta ohjaajiltamme kotitalouslinjan työturvallisuuteen liittyvää materiaalia, johon tutustuimme aiheeseen orientoitumisen ja aiheen pohjustamisen yhteydessä.

Toukokuun 11. päivänä 2006 oli aika esitellä opinnäytetyömme aihe oman ryhmämme opinnäytetyöseminaarissa. Tässä vaiheessa meillä oli tehtynä alustava suunnitelma kehittämishankkeesta. Olimme kuitenkin varautuneet siihen, että suunnitelmat tulisivat muuttumaan prosessin edetessä. 19.5.2006 pidimme ensimmäisen opinnäytetyön ohjauspalaverin Helena Koskimiehen kanssa. Tällä kertaa saimme ohjausta kehittämishankkeen teoreettisen viitekehyksen muodostukseen ja kannustusta opinnäytetyömme aloitukseen. Seuraavaksi oli vuorossa palaveri Kuhankoskella 23.5.2006, jolloin katsoimme sopivia kohteita ja rajasimme aihetta. Kesän 2006 vietimme eri paikkakunnilla,

joten katsoimme parhaaksi työskennellä itsenäisesti lähdemateriaalia etsien ja siihen tutustuen. Pidimme kuitenkin toisiamme ajan tasalla heränneiden ajatustemme ja löytämiemme lähteiden suhteen.

Syksyn 2006 Tiina oli Keniassa tekemässä harjoitteluaan, joten katsoimme parhaaksi pitää taukoa ja antaa opinnäyteyön kypsyä ajatuksissamme. Teimme tämän päätöksen, koska halusimme prosessin etenevän meidän yhteisten ajatustemme ja keskustelun voimalla. Syksyn aikana meillä molemmilla heräsi ajatuksia ja uusia ideoita kuvien asettelua ja struktuurin rakennetta koskien. Nämä ajatukset pääsimme jakamaan toisillemme tavatessamme jälleen tammikuussa. Mietimme opinnäytetyötämme hieman uudessa valossa myös sen myötä, mitä Tiina oli Kenian harjoittelussaan Matharen erityiskoulussa nähnyt ja kokenut. Tämä vaikutti osaltaan opinnäytetyömme merkityksen syvenemiseen; kun näkee toisenlaista ja alkeellista erityisopetusta, huomaa kuinka tärkeitä esim. struktuurit ja kuvat opetuksessa ovatkaan. Siispä 2.1.2007 pidimme yhdessä opinnäytetyömme tilannekatsauksen ja mietimme missä vaiheessa olimme ja mitä tulisimme seuraavaksi tekemään.

19. helmikuuta 2007 kävimme jälleen Kuhankosken erityisammattikoululla pitämässä palaveria ja keskustelemassa kesään ja tulevan syksyn aikataulusta. Samalla ehdotimme ohjeistuksen toteutukseksi itse otettuja valokuvia. Yhteistuumin Leenan ja Miikon kanssa sovimme valokuvien käytöstä ja kuvausajankohdaksi päätimme maaliskuun 20. päivän. Tällöin saimme opastusta silityskeskuksen käytöstä pesulapuolella toimivalta opettajalta Anni Pylvänäiseltä. Meillä oli tuolloin kuukausi aikaa suunnitella valokuvien ottoa. Kuvien otto onnistui odotetusti, minkä jälkeen aloitimme niiden työstämisen. Keväällä ennen kesälomien alkua tapasimme vielä Helena Koskimiehen ohjauspalaverin merkeissä. Tällöin saimme ohjausta itse opinnäytetyön rakenteesta ja esittelimme hänelle senhetkisen aikaansaannoksemme.

Olimme varanneet elokuun 2007 kokonaan opinnäytetyötämme varten. Päätimme tehdä opinnäytetyötämme ikään kuin päivätyönä, jolla varmistimme kirjallisen osuuden etenemisen. Käytimme aikaa myös kuvien muokkaamiseen ja erilaisten vaihtoehtojen kokeilemiseen. Halusimme panostaa opinnäytetyöllemme yhden kokonaisen kuukauden myös siksi, että saimme pidemmän ja intensiivisemmän jakson, jonka aikana opinnäytetyömme sai ajan kanssa muokkautua kohti lopullista muotoaan. Toki opinnäytetyömme työstäminen jatkui vielä pitkään elokuun jälkeenkin, mutta elokuun aikana opinnäytetyömme sisällölle kehittyi lopulliset raamit.

5. syyskuuta 2007 vierailimme Kuhankosken erityisammattikoululla esittelemässä muokkaamiamme kuvia ja kyselemässä tarkempia toiveita ja palautetta. Olimme huomanneet puutteita jo tehdyissä kuvasarjoissa, joten otimme samalla uusia kuvia täydentääksemme kuvallisia ohjeitamme. Syys- ja lokakuu ovat olleet tiivistä opinnäytetyön työstämisaikaa. Työskentelimme hankkeemme parissa lähes päivittäin, joten työskentelymme oli hyvin johdonmukaista.

6.1 Menetelmän valinta

Opinnäytetyötämme aloittaessamme, lähdimme liikkeelle tutustumalla jo olemassa olevaan pcs-kuvatarjontaan. Tutkimme SK2000-ohjelmaa ja Amme-verkkoympäristöä. Emme löytäneet niistä tarkoitukseemme sopivaa kuvamateriaalia. Mm. silityskeskus on rakenteeltaan niin monimutkainen, että siihen ei löytynyt sen eri osia kuvaavia pcs-kuvia. Päädyimme yhdessä Kuhankosken erityisammattikoulun ohjaajiemme kanssa valokuvien käyttöön. Valokuvat mahdollistivat spesifin ja realistisen käyttöohjeen valmistuksen. Ne kuvaavat kohteen luonnollisestikin juuri sellaisenaan kuin miltä se todellisuudessa näyttää. Varoittavissa kuvissa valokuvat mahdollistivat väärän ja oike-

an työskentelytavan rinnastamisen. Kuvissa oli mallina eräs Kuhankosken erityisammattikoulun oppilas, joka elävöitti ja esimerkillisti kuvien toiminnan.

6.2 Kuvien ottaminen ja materiaalin työstäminen

Kuvien ottamiseen käytimme Sonyn 5.1 megapikselin cyber-shot digikameraa. Otimme runsaasti kuvia, joista valitsimme onnistuneimmat otokset. Ongelmia tuotti valaistus ja salaman käyttö sekä kuvan tarkaksi saaminen. Kummallakaan ei ollut mainittavaa kokemusta valokuvaamisesta, joten myös kameran peruskäyttö tuotti pienoisia haasteita.

Perehdyimme eri kuvankäsittelyohjelmiin, ja testasimme kuvanmuokkausominaisuuksia. Kuvat muokkasimme alustavasti Paint-kuvankäsittelyohjelmalla. Aloitimme kuvien muokkaamisen rajaamalla kuvista kaiken epäolennaisen taustan pois. Kokeilimme erilaisia häivytystekniikoita ja rajausmenetelmiä. Haasteeksi muodostui oma kokemattomuutemme kuvankäsittelemisessä. Kuvankäsittely osoittautui erittäin aikaa vieväksi ja monimutkaiseksi prosessiksi. Valmistimme kuvalliset ohjeet sekä kuvateksteillä että ilman, jotta niitä voisi soveltaa ja käyttää monipuolisemmin.

Viestintäkouluttajat ovat antaneet selkojulkaisujen luettavuuteen liittyviä yleisiä kehotuksia. Näiden kehotusten mukaan, pienaakkoset ovat pääsääntöisesti luettavampia kuin suuraakkoset. Liian suuri kirjainkoko tekee tekstistä vaikealukuista, etenkin pitkissä otsikoissa. Myös tekstin kursivointi vaikeuttaa lukemista, ja sitä tulisikin käyttää enintään muutaman sanan kerta-annoksena tekstiä tehostamaan. Tekstin ja pohjan väriin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Helppolukuisinta on musta teksti valkoisella pohjalla. Myös kellertävä ja muut vaaleat sävyt ovat tekstin pohjana tehokkaita ja käyttökelpoisia. (Virtanen 2002, 56–57.)

Selkotekstiä kirjoitettaessa, on tärkeää ottaa huomioon, että myös tekstin asettelu vaikuttaa huomattavasti tekstin luettavuuteen ja ymmärrettävyyteen. Perustekstiin paras kirjasinkoko on 11–16 pistettä painotuotteen tyypistä ja kohderyhmästä riippuen. Rivivälin on syytä olla suurempi kuin tavallista tekstiä kirjoitettaessa. Valmistamiimme ohjeistuksiin fonttikooksi tuli 16, koska niiden tuli olla nähtävissä pienen etäisyyden päästä seinältä. Kappaleiden väliin on hyvä jättää tyhjä rivi, ja kappaleiden tulee olla lyhyitä. Yhdelle riville on suositeltavaa kirjoittaa vain yksi ajatuskokonaisuus. Lauseet tulee jakaa riveille siten, että lause alkaa mahdollisimman usein rivin alusta. Suositeltavaa on, että riveistä tulisi eripituisia. Selkotekstiä koottaessa edellä mainittujen seikkojen lisäksi, fonttityypin tulee olla yleinen esim. Times New Roman. (Virtanen 2002, 58.) Käytimme materiaalissamme fonttityyppinä Verdanaa, koska se oli sekä meidän että Kuhankosken ohjaajiemme mielestä selkein vaihtoehto.

Kuvien työstämisvaiheessa kohtasimme muutamia ongelmia. Joihinkin kuviin oli jäänyt päivämäärä merkintöjä, jotka usein sattuivat olemaan vielä juuri olennaisen kohdan päällä. Kaikissa kuvauspisteissä emme myöskään olleet siirtäneet epäolennaisia tavaroita pöydiltä, jonka vuoksi kuvat näyttivät sekavilta. Joissakin kuvissa taas näkyi kirkas heijastuma, joka oli aiheutunut tarpeettomasta salaman käytöstä.

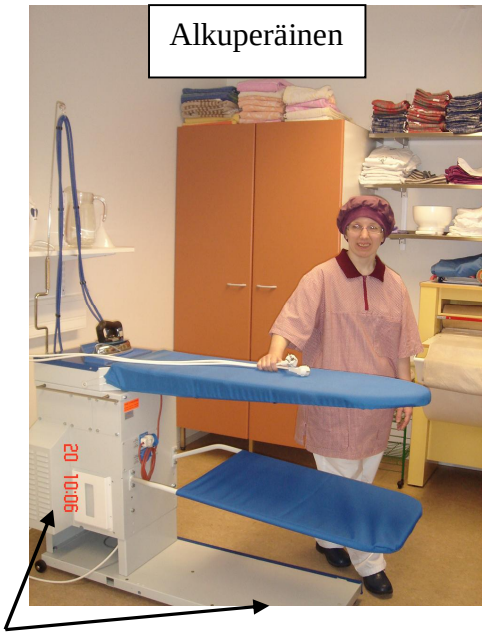

KUVA 4. KUVA 5.

KUVAT 4 ja 5. Alkuperäinen ja muokattu silityskeskusohjeistuksen aloituskuva.

Kuhankoskelta saamiemme ohjeiden siivittämänä päätimme rajata kuvista pois kaiken epäolennaisen, jotta jäljelle jäisi ainoastaan nimenomainen kuvauskohde. Rajasimme pois mm. ylimääräisiä tavaroita ja epäoleellisia reunoja. Aluksi rajasimme kaikista kuvista pois myös taustoja (kuten seiniä), mutta Miikon ja Leenan avustuksella ymmärsimme taustan oleellisuuden: Jotta kuva on ymmärrettävä, siinä tulee luonnollisestikin olla myös tausta, jotta opiskelija ymmärtää mistä kohtaa laitetta esim. laitteen käynnistysnappi löytyy. Tosin ohjeistusten aloituskuvissa (silityskeskus ja pesukone), joissa kuvataan laite kokonaisuudessaan, taustat poistettiin kokonaan pelkistyksen vuoksi. Esimerkiksi kuvan 4 taustalla oli paljon asiaankuulumattomia objekteja. Kuvassa 4 haasteenamme oli myös päivämäärä sekä puuttuva kulma; olimme kuvanneet kohteen huonosta kuvakulmasta ja kamerassa sattui olemaan päivämääräasetus päällä. Pidimme kuitenkin kuvaa muutoin onnistuneena, joten uuden

kuvan ottamisen sijaan, päätimme muokata kuvaa Adobe Photoshopilla haluamamme kaltaiseksi. Kts. kuvat 6, 7 ja 8.

KUVA 6.

KUVA 7.

KUVA 8.

KUVAT 6, 7 ja 8. Vesisäiliön täyttö-kuvan muokkaus.

Lähdimme muokkaamaan vesisäiliön täyttö-kuvaa aluksi turhan radikaalisti. Poistimme kuvasta koko taustan, jolloin lopputulos oli liian pelkistetty. Tällöin vesisäiliöstä hävisi yhteys itse silityskeskukseen, jolloin jäljellä oli vain irrallinen tratti ja vesikannu. Päädyimme poistamaan alkuperäisestä kuvasta vain päivämäärän ja suurentamaan kuvaa selkeämmäksi.

Ompelukoneen, saumurin ja leikkurin varoituskuvat on muokattu hieman eri periaatteella. Leikkurin varoituskuvien tarkoituksena on ohjeistaa välineen oikeanlaisesta käyttötavasta. Kuhankosken ohjaajiemme kanssa päädyimme ratkaisuun, jossa vihreä väri opastaa välineen oikeanlaiseen käsittelyyn ja punainen varoittaa vääränlaisesta käsittelystä ja vaarasta työtapaturmaan. Muokkasimme kuvat Paint-ohjelman avulla. Koska kuvien on tarkoitus toimia enemmänkin varoitustauluna kuin struktuurina, teimme käyttöön tulevista

kuvista isomman kokoisia. Kuvista on rajattu pois pöydällä olleet ylimääräiset tarvikkeet. Kts. kuvat 9, 10, 11 ja 12.

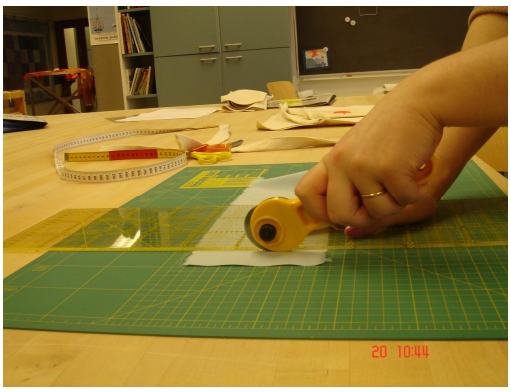

KUVA 9.

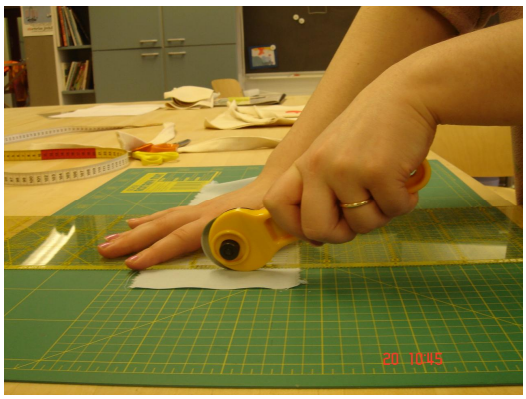

KUVA 10.

Oikein

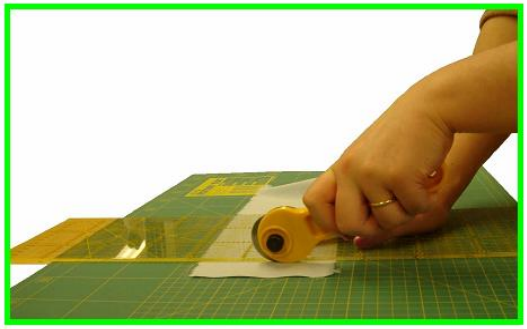

KUVA 11.

Väärin

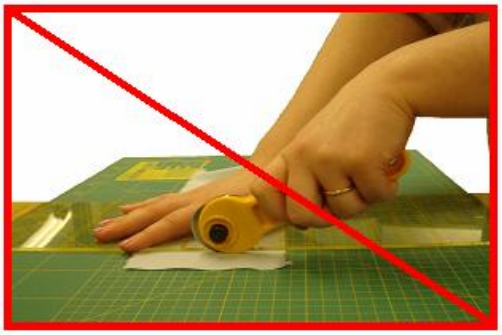

KUVA 12.

KUVAT 9, 10, 11 ja 12. Leikkurin varoituskuvat alkuperäisinä ja muokattuina.

Kuvat tulostettiin värikuvina paperille. Ne laminoitiin, jotta niistä saatiin mahdollisimman kestäviä. Kuvat on tarkoitus kiinnittää seinälle kuvien kohteen läheisyyteen, jotta ohjeistusta voi seurata työskentelyn ohessa. Tarkoituksena oli, että opettajat käyvät kuvasarjat läpi opiskelijoiden kanssa ennen kuvien käyttöönottoa. Näin varmistettiin se, että opiskelijat ymmärtävät ohjeet oikein ja saavat niistä irti parhaan mahdollisen hyödyn.

Itse alusta loppuun työstetty materiaali on tärkeää arvioida hyvin ennen materiaalin käyttöön ottoa. Luonnollisesti tiesimme kohderyhmämme, Kuhankosken erityisammattikoulun opiskelijat, jo ennen materiaalin kokoamista ja työstämistä. Ennen vierailua Kuhankosken erityisammattikoululle olimme etukäteen suunnitelleet, minkälaisia kuvia meidän oli tarkoitus ottaa, jotta ne vastaisivat kohderyhmämme tarpeita. Olimme myös miettineet valmiiksi mm. objektin kokoa, kuvauskulmia, kuvanottoetäisyyttä sekä kuvien yleistä selkeyttä. Kuvien selko-ohjeistuksissa on huomioitu erityisoppilaiden mahdollisesti rajoittunut lukutaito ja ymmärtämisen ongelmat. Kuvat ovat yksinkertaisia ja helposti ymmärrettäviä. Myös kuvien sijoittelussa on otettu huomioon selkeys, yksinkertaisuus ja ymmärrettävyys. Materiaali on suunniteltu sisällöltään ytimekkääksi ja lyhyehköksi, jotta oppilaiden mielenkiito ohjeita katsellessa säilyisi loppuun asti.

6.3 Materiaalin arviointi

Tavoitteenamme oli, että valmistamamme kuvalliset ohjeistukset edistäisivät kotitalouskoneiden sekä käsitöissä tarvittavien laitteiden ja välineiden turvallista ja oikeaoppista käyttöä sekä helpottaisivat käyttöohjeiden ymmärtämistä. Ymmärtämisen helpotuttua opiskelijat kykenevät itsenäisempään toimintaan, jolloin kuvat edistävät osaltaan myös esteettömyyttä. Lisäksi lisääntynyt omatoimisuus toimii monilla nuorilla hyvänä itsetunnon kohottajana. Opiskelijoiden itsenäisemmästä toiminnasta on hyötyä myös opettajille, sillä joidenkin opiskelijoiden ohjaustarpeen vähennyttyä opettajat pystyvät keskittymään enemmän tukea ja ohjausta tarvitseviin opiskelijoihin.

Emme voi tietenkään olettaa, että kuvista olisi hyötyä kaikille laitteita käyttäville erityisopiskelijoille. On hyvinkin mahdollista, että valmistamamme kuvaohjeistukset eivät hyödytä jokaista kohderyhmämme oppilasta. Jotta kuvallisista ohjeista olisi Kuhankosken erityisammattikoulun opiskelijoille hyötyä,

tulee opiskelijoiden pystyä hahmottamaan ja ymmärtämään kuvallisia ohjeita, sekä yhdistämään ohjeet kyseessä olevaan laitteeseen. Lisäksi opiskelijan pitää kyetä keskittymään ohjeiden katsomiseen ja ymmärtää ohjeen tarkoitus. Valmistimme kuvat myös ilman sanallista ohjeistusta, jotta kuvaohjeet olisivat paremmin sovellettavissa. Kuvat ja ohjeistukset on tallennettu cd-levylle, jotta niitä voi muokata ja soveltaa myös muuta käyttöä varten, esimerkiksi erilliseksi opetusmateriaaliksi.

Kuhankosken erityisammattikoulun kotitalouslinjalla on jo aiemmin ollut käytössä kuvallinen ohje pesukoneen käyttöön, jota pystyimme osittain hyödyntämään valmistamaamme materiaaliin. Ohje oli kuitenkin tehty vanhasta pesukoneesta, joten uudelle ohjeelle oli tarvetta. Muista kohteista, joista valmistimme ohjeita, ei ollut olemassa aikaisempia ohjeistuksia.

6.4 Materiaalin käyttöönotto ja palaute Kuhankosken erityisammattikoululta

Luovutimme valmistamamme materiaalin Kuhankosken erityisammattikoulun käyttöön kehittämishankkeemme loppuvaiheessa saadaksemme kuvistamme palautetta. Opettaja Anni Pylvänäinen kävi vaatehuoltoon liittyvät kuvalliset materiaalit läpi opiskelijoidensa kanssa. Kuvat ja teksti olivat toimineet opetustilanteessa hyvin. Opeteltava asia tuli selkeästi ja ymmärrettävästi esiin. Kuvia testatessa tuli ilmi, että silityskeskuksen kuvasarjassa oli yksi kuva eksynyt väärään paikkaan. Tämän korjaaminen oli kuitenkin melko yksinkertainen toimenpide.

Opettaja Leena Luokomaa testasi ompelun materiaalia tekstiililinjan opiskelijoiden kanssa. Luokomaan mielestä kuvat ovat selkeitä, sopivan kokoisia ja riittävästi rajattuja. Lisäksi kuvat on helppo asettaa työpisteisiin helpottamaan koneiden ja laitteiden käyttöä. Osa opiskelijoista hahmotti kuvat ilman tekstiä

ja kaikki opiskelijat hahmottivat kuvat nähdessään tai kuullessaan kuvatekstin. Mielestämme tämä kertoo siitä, että oli tarpeellista tehdä kuvasarjat sekä tekstillä että ilman kuvatekstiä. Näin ne palvelevat opiskelijoiden erilaisia tuen tarpeita. Kuvat tehostavat ohjausta opetustilanteissa: Kuvien ollessa aina esillä, opiskelijan on helppo palata niihin myös työskennellessään itsenäisesti. Ompelun materiaalissa oli yksi kuva, joka kaipasi selkiyttämistä. Leikkurin väärin-kuvassa punainen rastiviiva peitti juuri sen sormen, joka on kuvan mukaan vaarassa jäädä leikkurin alle. Näin ollen kuvan varoitus jäi epäselväksi. Muutimme kuvan poistamalla rastista sormen peittävän rasti viivan. Päädyimme tähän ratkaisuun, koska mielestämme jo yksi punainen rastiviiva riittää varoitukseksi.

Ennen kuin opettaja kävi opiskelijoiden kanssa kuvat läpi, opiskelijoilta kysyttiin mitä kuva heidän mielestään tarkoittaa. Tässä muutamia kommentteja:

”Ei saa ommella sormille!”

”Varo neulaa!”

”Pitää varoa terää.”

”Teränsuojus pitää olla kiinni.”

”Ei saa pudottaa varpaille!”

”Varo sormia!”

6.4 Yhteistyö

Kuhankosken erityisammattikoulun vuosikertomuksessa 2006–2007 kerrotaan, että opetushenkilökunta on ollut hyvin innostunut opetuksen, materiaalien ja menetelmien kehittämisestä. Tämä innostus mahdollisti myös meidän opinnäytetyömme, sillä kutsu kehittämishankkeeseen tuli nimenomaan heidän puoleltaan. Yhteistyömme ohjaajiemme Leena Luokomaan ja Miiko Takan kanssa sujui mielestämme sujuvasti. Kehittämishankkeemme alkuvai-

heessa yhteistyö oli vähäisempää, mutta loppua kohti yhteydenpito ja ohjaus olivat tiiviimpää. Suuri osa ohjauksesta tapahtui sähköpostin välityksellä, koska kiireisten aikataulujen yhteensovittaminen oli välillä hankalaa. Saimme kuitenkin ohjausta luonnollisesti myös yhteisissä palavereissamme, jotka koskivat enimmäkseen kuvallisten työturvallisuusohjeiden valmistusta ja rakennetta. Lisäksi ohjaajamme antoivat meille avustusta lähdemateriaalin hankintaan. Informaation hankinnassa saimme apua myös Kuhankosken erityisammattikoulun apulaisjohtaja Maarit Tawastilta ja opintosihteeri Sari Nygreniltä.

Ohjaavan opettajamme Helena Koskimiehen erittäin kiireisestä aikataulusta huolimatta, saimme häneltä tukea ja kannustusta opinnäytetyömme etenemiseksi. Hän onnistuneesti motivoi meitä jaksamaan kehittämishankkeemme eri vaiheissa. Keskustelimme hänen kanssaan opinnäytetyömme rakenteesta ja asiasisällöstä sekä saimme häneltä hyödyllisiä vinkkejä lähdekirjallisuudesta sekä materiaalin hankinnasta. Näin jälkeenpäin ajatellen ohjauspalavereja olisi voinut olla enemmänkin, mutta mielestämme olemme saavuttaneet tavoitteemme myös tällä ohjauksen määrällä. Toisaalta kehittämishankkeemme ohjauskertojen määrä kannusti meitä itsenäisempään ajatteluun ja työskentelyyn sekä mahdollisti itsemme näköisen työn toteuttamisen. Tässä oppimisen prosessissa Helena Koskimies vei meitä eteenpäin ongelmia kohdatessamme omalla asiantuntijuudellaan ja innostuksellaan opinnäytetyötämme kohtaan.

Meidän kahden välinen yhteistyö puolestaan oli antoisaa ja tiivistä. Yhteistyömme sujuvuutta edisti mielestämme koulun ulkopuolinen ystävyytemme, mikä varmastikin auttoi selviämään pienistä keskinäisistä erimielisyyksistä helpommin. Se myös rohkaisi meitä ilmaisemaan rehellisiä mielipiteitämme avoimemmin. Toisaalta ystävyytemme vuoksi osa opinnäytetyömme tekemiseen tarkoitetusta ajasta meni epäolennaiseen keskusteluun koulun ulkopuolisista asioista. Aikataulujen sopiminen sujui ilman suurempia vaikeuksia.

7 POHDINTA

Mielestämme opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys on asiallinen ja aiheeseen sopiva. AAC-menetelmistä kirjoittaessamme keskityimme lähinnä kuvan merkitykseen oppimisen tukena. Muut AAC-menetelmät jätimme vähemmälle huomiolle, koska katsoimme, että ne eivät kosketa aihettamme läheisesti. Halusimme käsitellä kehitysvammaisten oppimista ja struktuuria, koska hankkeemme suurimpana kohderyhmänä olivat nimenomaan kehitysvammaiset opiskelijat. Sanallisissa ohjeissa käytimme selkokieltä, joten katsoimme tarpeelliseksi tutustua selkokieleen ja kuvaan selkokielen tukena. Haasteellisimmaksi osaksi teoreettista viitekehystä osoittautui työturvallisuus. Lähdekirjallisuus keskittyy enimmäkseen työelämän työturvallisuuteen, joten tieto vaati paljon soveltamista. Lisäksi sovellettaessa työturvallisuutta kouluympäristöön, oli lisänä haaste kehitysvammaisten opetuksessa huomioon otettavista turvallisuusseikoista ja heidän tapaansa oppia ja ymmärtää. Kerroimme myös Kuhankosken erityisammattikoulusta, jotta lukija saisi tarkemman kuvan hankkeemme kohderyhmästä ja ympäristöstä.

Lähdemateriaalin hankinnassa kohtasimme useita haasteita. Osasta aiheistamme oli suhteellisen vähän tuoretta kirjallisuutta, joten meidän tuli yhdistää paljon vanhaa ja uutta tietoa. Meidän piti vahvistaa käyttämiämme vanhoja lähteitä uudemmilla lähteillä saadaksemme viitekehyksestä luotettavan. Koska suomenkielisiä lähteitä oli rajoitetusti, etsimme käytettävää lähdemateriaalia myös englanninkielisistä artikkeleista ja lehdistä. Etsiessämme tietoa kouluympäristön työturvallisuudesta, saimme huomata, että se on hyvin vähäistä. Yleisesti ottaen meidän piti poimia tietoa monista eri lähteistä, koska aihealueeseemme ei ole olemassa spesifiä kirjallisuutta. Loppujen lopuksi tietoa löytyi kuitenkin ihan kiitettävästi. Osa lähteistä on kuitenkin nettilähteitä, joskin nekin olivat erittäin luotettavilta sivustoilta, esimerkiksi Kehitysvammaliiton ylläpitämästä Papunetistä.

Ajankäytössämme olisi ollut parannettavaa. Niin kuin aiemmin yhteistyötämme pohtiessamme totesimme, aikaa kului hukkaan epäolennaisista yksityiselämäämme liittyvistä asioista keskustellessamme. Myös kahvitauot venähtivät välillä luvattoman pitkiksi. Jos olisimme koko prosessin ajan työskennelleet yhtä intensiivisesti kuin nyt syksyllä, opinnäytetyömme olisi voinut valmistua jo aiemmin. Vaikka aikaa menikin vähän hukkaan, pysyimme suunnitellussa aikataulussa ja pystyimme saattamaan prosessimme loppuun ilman kiirettä. Olemme tyytyväisiä myös siihen, että pystyimme työskentelemään yhdessä prosessin alusta loppuun; työvaiheita ei tarvinnut juurikaan jakaa.

Kehittämishankkeemme onnistui kokonaisuudessaan mielestämme hyvin, mutta parannettavaakin olisi ollut. Näin jälkeenpäin ajatellen, olisimme voineet aikatauluttaa kehittämishankkeemme kulun niin, että kuvat olisivat valmistuneet aikaisemmin. Näin meillä olisi ollut mahdollisuus luovuttaa kuvat Kuhankosken erityisammattikoulun käyttöön aiemmin ja niiden käyttöä olisi voitu testata pidempään. Kun kuvat olisivat olleet käytössä pidemmän aikaa, olisimme saaneet palautetta niiden käytännön toimivuudesta pidemmältä aikaväliltä. Toki nyt kuvien lyhyestä kokeilusta saamamme palaute on mielestämme erittäin arvokasta ja työtämme tukevaa. Olemme saaneet ohjausta ja palautetta myös valmistusvaiheessa, mistä on ollut meille suurta apua. Aiomme pitää yhteyttä ohjaajiimme Kuhankoskella kuullaksemme palautetta kuvien toimivuudesta ja hyödyllisyydestä pidemmällä tähtäimellä, koska mielestämme se on meidän oman oppimisemme kannalta erittäin tärkeää.

Kehittämishankkeeseemme toi haasteita omien valmiuksiemme puute tietyissä asioissa. Kameran ammattimainen käyttö oli meille molemmin vierasta emmekä osanneet huomioida joitakin seikkoja. Esimerkiksi se, että kameraan oli alkuvaiheessa jäänyt päivämääräasetus päälle, aiheutti meille lisää työtä ja haastetta kuvien muokkaukseen. Paintin ja Adobe Photoshopin käytön opette-

lu vei oman aikansa, ja se oli aluksi jopa hieman turhauttavaa. Myös salamankäyttö ja kuvakulmien huomioiminen tuotti meille vaikeuksia. Silityskeskusta ajatellen, haasteena oli se, että meillä ei ollut aikaisempia kokemuksia ja tietämystä sen käytöstä. Saimme kuitenkin opastusta opettaja Anni Pylvänäiseltä, joka helpotti huomattavasti kuvien suunnittelua. Olemme pohtineet, olisiko kuvasarjasta tullut erilainen, jos meillä olisi ollut aikaisempaa kokemusta ja asiantuntijuutta kyseisen laitteen käytöstä; nyt meillä oli käytössämme vain se tieto mikä meille tarjottiin.

Samankaltaisista kuvallisista ohjeista olisi varmasti hyötyä myös muualla koulun alueella ja opetuslinjoilla. Mielestämme valmistamamme materiaali on selkeää ja sijoittelultaan oikeaoppista. Uskomme niiden tukevan Kuhankosken erityisammattikoulun opiskelijoiden ymmärtämistä ja oppimista. Näin ollen myös työturvallisuuteen liittyen riskien voidaan odottaa vähenevän. Olemme perehtyneet hyvin kehitysvammaisten oppimisen sekä kuvien suunnittelun ja valmistuksen taustalla olevaan teoriaan, johon työskentelymme pohjautui. Koemme saaneemme kehittämishankkeeltamme paljon; opimme paljon uutta, mutta saimme myös syventää ja soveltaa aiemmin oppimaamme. Olemme saaneet uutta tietoa kehitysvammaisten oppimisesta ja sen yhteydestä kuvan merkitykseen. Kuvat oppimisen tukena auttavat kehitysvammaisia henkilöitä muistiin palauttamisessa sekä huomion kiinnittymisessä olennaisiin seikkoihin. Kuvien tuki on erittäin merkityksellinen. Niiden avulla voimme edistää ja tarjota kehitysvammaisille opiskelijoille enemmän yhdenvertaisia mahdollisuuksia oppimiseen ja itsenäisempään toimintaan. Teorian soveltaminen käytäntöön voi olla haasteellista, mutta aiemmat kokemuksemme erityiskasvatuksen ja vammaistyön opinnoistamme vahvistivat osaamistamme ja käytännön työskentelyämme.

Olemme oppineet työturvallisuuden huomioimisen tärkeyden. Opiskelijoiden jokapäiväisessä kouluympäristössä esiintyy paljon vaaratilanteita, joita ulko-

puoliset henkilöt eivät heti pysty näkemään. Mielestämme muissakin kouluissa olisi aiheellista perehtyä työturvallisuusseikkoihin ja järjestää opiskelijoille turvallinen oppimisympäristö. Oppimamme mukaan kaikki opiskelijat olisi hyvä kohderyhmälle sopivassa muodossa perehdyttää työturvallisuuden tärkeyteen. Kehittämishankkeemme on avartanut näkemyksiämme ja antanut eväitä tulevaan työhömme. Erityiskasvatuksen ja vammaistyön kenttä on hyvin moninainen, mutta mielestämme on tärkeintä osata soveltaa osaamista vastaamaan kunkin yksilön tai kohderyhmän tarpeita.

LÄHTEET

Barton, A., Sevcik, R. & Romski, M. 2006. Exploring Visual-Graphic Symbol Acquisition by Pre-school Age Children with Developmental and Language Delays. AAC Augmentative and Alternative Communication - The Official Journal of the International Society for Augmentative and Alternative Communication. 22,1,10.

Erityisopetus. 2007. Opetushallitus. Viitattu 20.9.2007. http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498,527,6981.

Hajatelmia esteettömyydestä. 2006. Esteettömyysyhdistys ry, Sari Loijas. Luentomateriaalit 7.9.2006. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosionomikoulutus.

Hakala, L., Hyrkkö, P., Manninen, P., Oesch, H., Salo, M. & Siikanen, M. 2001. Jaettu ilo – Autistisen lapsen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kehittäminen. Somero: Sälekarin kirjapaino Oy.

Huuhtanen K. 2001. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät Suomessa vuosituhannen taitteessa. Kehitysvammaliitto. Helsinki: Hakapaino.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2006. Turvaverkko vai trampoliini. Helsinki: WSOY.

IJKK:n esittely. 2007. Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus. Viitattu 20.9.2007. http://www.ijkk.fi/esittely.html.

Kerola K. 1994. Autismin kommunikaatio-ongelma. Kehitysvammaliitto. Helsinki: Oppimateriaalikeskus.

Kerola K. 2001. Struktuuria opetukseen: selkeys ja rakenteet oppimisen edistäjänä. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Koskensyrjä M. & Vainio J. 1999. Työturvallisuuden mittaaminen ja menetelmät. Tampere: Tampereen teknillinen korkeakoulu.

Kuhankosken erityisammattikoulu 2007. Viitattu 14.8.2007. http://www.kuhankoski.fi.

Kuhankosken erityisammattikoulun esittelymateriaali. 2006. Kuhankosken erityisammattikoulu.

L 21.8.1998/630. Laki ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 16.5.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. http://www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.

Kuhankosken erityisammattikoulu. 2006. Perehdyttämiskansio. Kuhankosken erityisammattikoulu.

Laukka M. 2002. Havainnosta selkokuvaan – kuvanlukemisen aakkosia. Teoksessa Selko-opas. Toim. H. Virtanen. Tampere: Tammer-Paino Oy, 48.

Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. 1996. Kommunikoinnin häiriöt: syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Mitä on AAC? 2007. Papunet. Viitattu 9.8.2007. Kehitysvammaliitto. http://papunet.net/yleis/mita-on-aac.html.

Ohjeita kirjoittajalle. 2007. Selkokeskus. Viitattu 15.8.2007. Kehitysvammaliitto. http://papunet.net/selkokeskus/index.php?id=200.

Olemuskieli. 2007. Papunet. Viitattu 12.9.2007. Kehitysvammaliitto. http://papunet.net/yleis/kommunikointikeinot/olemuskieli.html?0=.

L 21.8.1998/628. Perusopetuslaki. Viitattu 20.5.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. http://www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.

Pulli T. 1995. Tulppa suusta. Kehitysvammaliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Rajala P. 1990. Selkokirjoittajan opas. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.

Selkojulkaisun kuvitus. 2007. Selkokeskus. Viitattu 15.8.2007. Kehitysvammaliitto. http://papunet.net/selkokeskus/index.php?id=205.

Selkokielen määritelmä. 2007. Selkokeskus. Viitattu 15.8.2007. Kehitysvammaliitto. http://papunet.net/selkokeskus/index.php?id=193.

Tetzchner, S. & Martinsen, H. 1999. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Hakapaino Oy.

Työturvallisuuden opettaminen kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutkinnossa. 2005. Seinäjoen koulutuskeskus ja Opetushallitus. Seinäjoki: Seinäjoen painohalli Oy.

Työturvallisuus. 2007. Työturvallisuuskeskus. Viitattu 22.8.2007. http://www.tyoturva.fi/tyoturvallisuus/

Työturvallisuuskeskus. 2001. Elintarvikealan työsuojeluopas. Helsinki: Otavan kirjapaino Oy.

Työturvallisuuslaki. 2007. Työturvallisuuslaki: Soveltamisopas. Työterveyslaitos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Vammaisia tulee kohdella samalla tavalla kuin muita ihmisiä. 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2007:4 selkokieli. Viitattu 15.8.2007. http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2007/05/ka1180612770176/passthru.pdf.

Virtanen, H. 2002. Selkojulkaisujen ulkoasusta. Teoksessa Selko-opas. Toim. H. Virtanen. Tampere: Tammer-Paino Oy, 56–58.

Wilkinson, K., Carlin, M. & Jagaroo, V. 2006. Preschoolers' Speed of Locating a Target Symbol Under Different Color Conditions. AAC Augmentative and Alternative Communication - The Official Journal of the International Society for Augmentative and Alternative Communication. 22, 2, 123.

Liite 1.

Silityskeskus

1. Laita töpseli seinään.

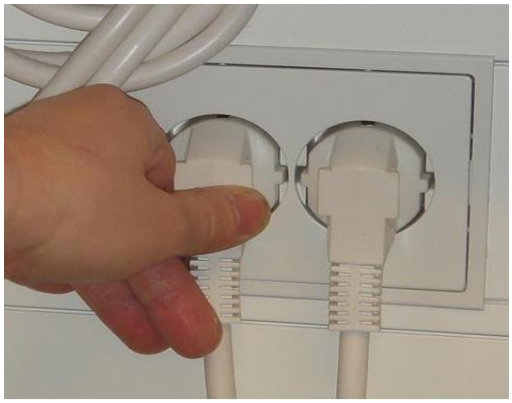

2. Avaa suojus.

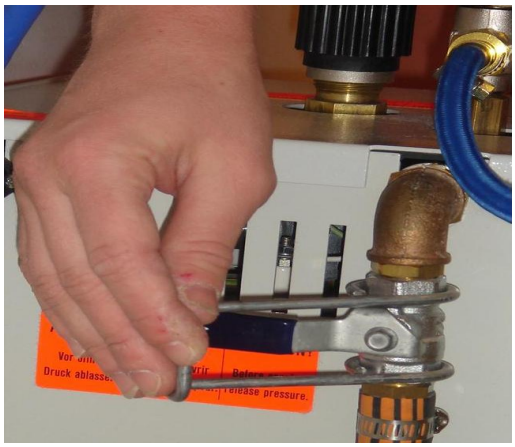

3. Käännä vipu alas.

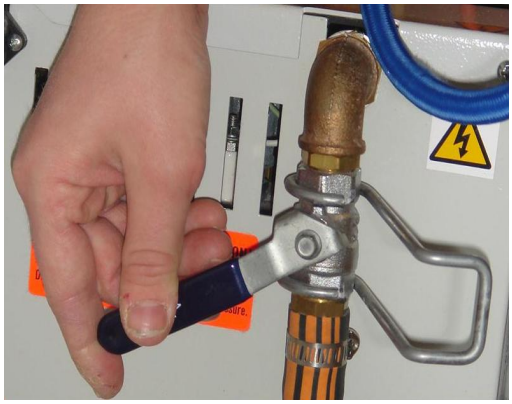

4. Avaa vesisäiliön korkki.

5. Kaada vettä vesisäiliöön.

6. Sulje vesisäiliön korkki.

7. Käännä vipu ylös ja sulje suojus.

8. Käynnistä kone.

9. Odota, että paine nousee yli 4.

10. Paina työpöydän imu päälle.

11. Paina jalalla.

Imu kytkeytyy.

12. Aloita silitys.

13. Laske silitysrauta silikonilevylle.

Liite 2.

Pesukoneen käyttöohje

1. Käännä käyttökytkin asentoon 1.

2. Avaa vesihanat.

3. Täytä rumpu likapyykillä.

4. Sulje luukku.

5. Annostele pesujauhe.

6. Annostele huuhteluaine.

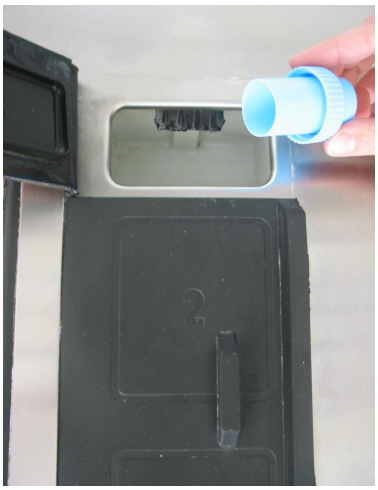

7. Valitse pesuohjelma.

8. Valitse tarvittaessa esipesu.

9. Käynnistä.

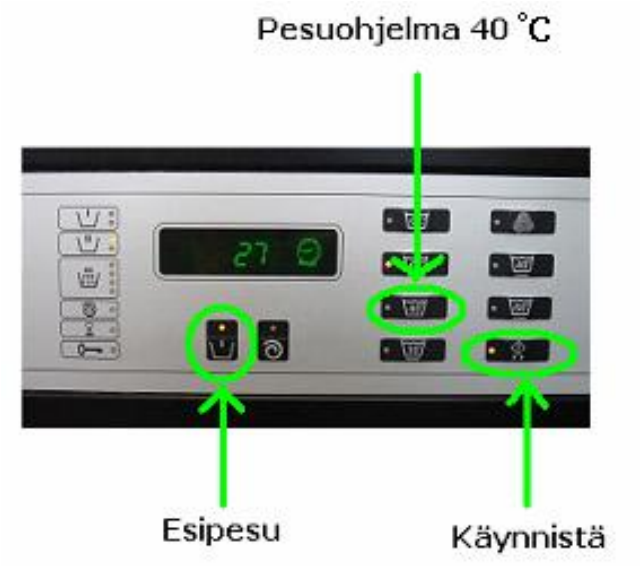

Liite 3.

Varo terävää neulaa!

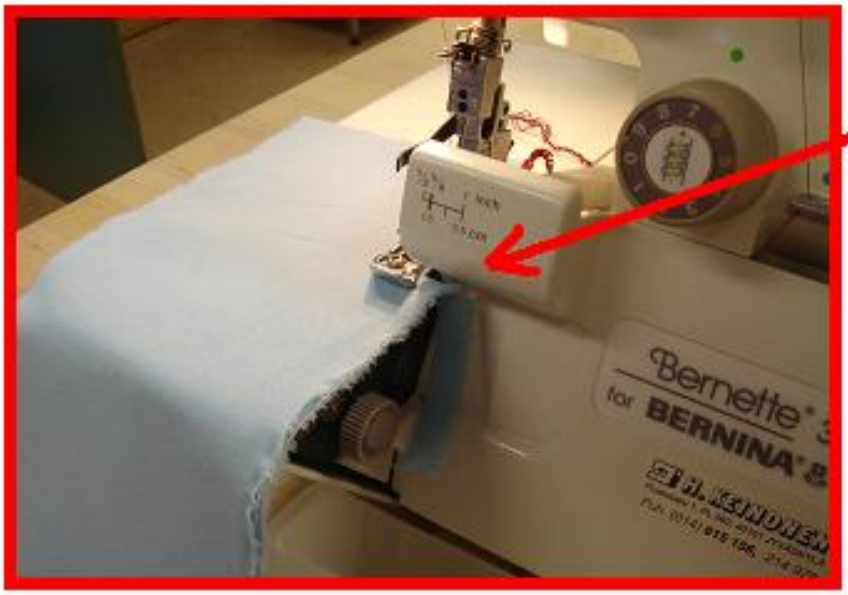

Varo leikkuria!

Liite 4.

Leikkurin käyttö

Oikein

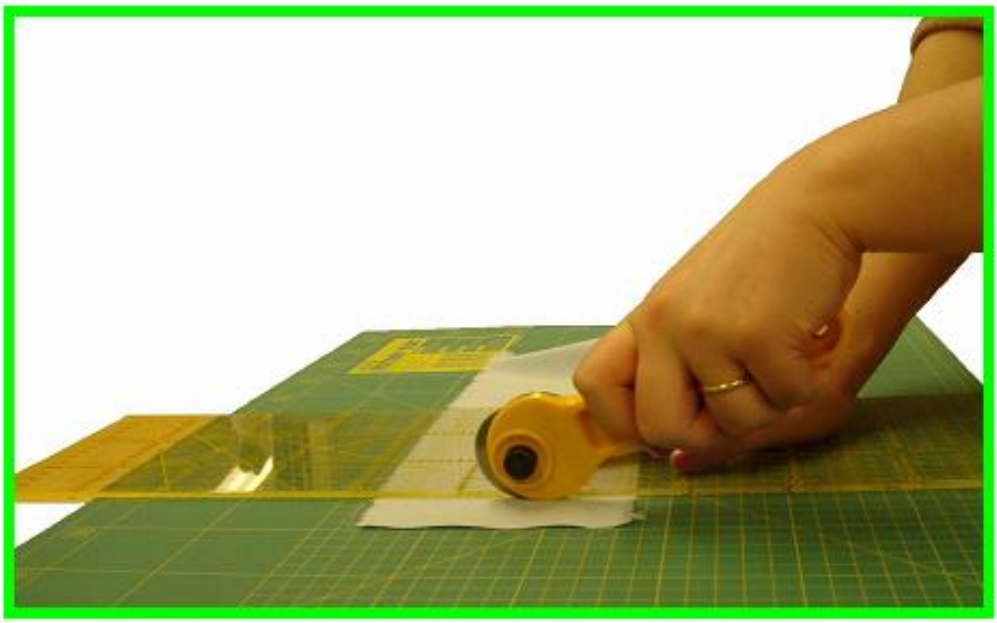

Väärin

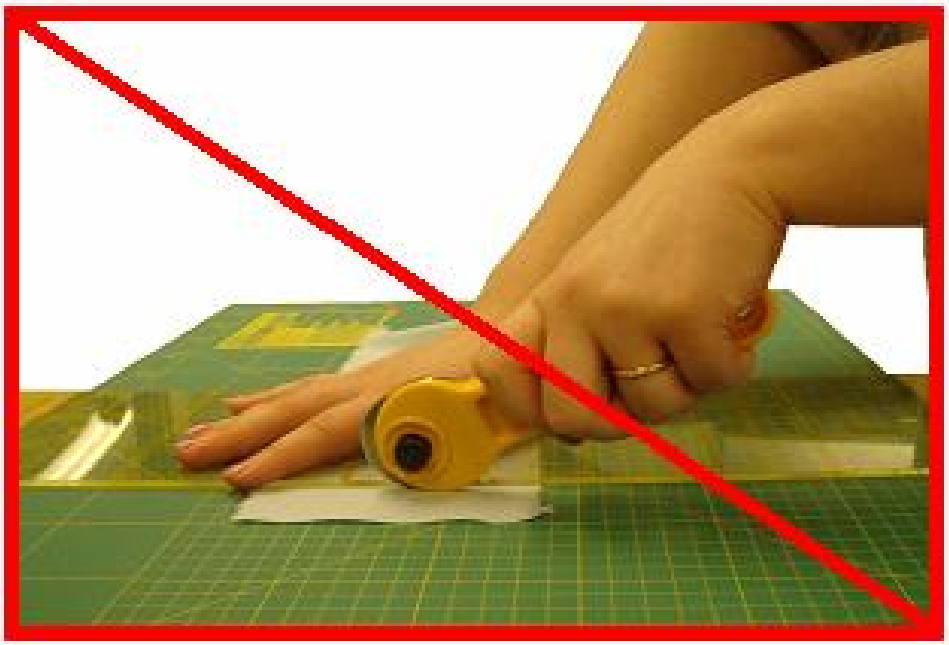

Oikein

Väärin

Liite 5.

Silityskeskus

1.

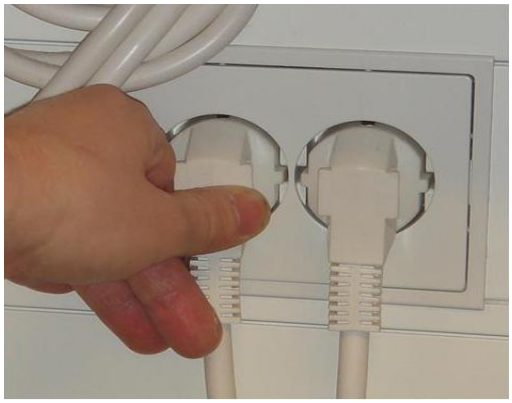

2.

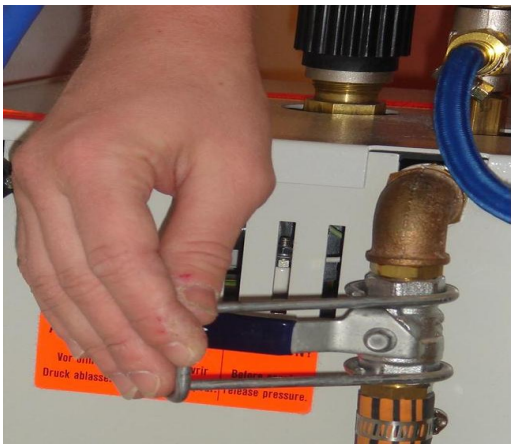

3.

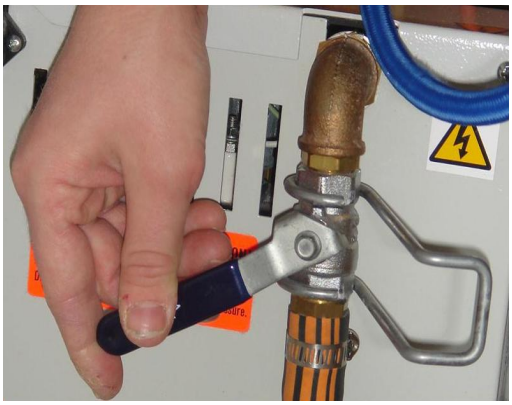

4.

5.

6.

7.

Avant d'ouvrir
evacuer la vapeur.
Before opening
release pressure.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

Liite 6.

Pesukoneen käyttöohje

1.

2.

3.

4.

5.

6.

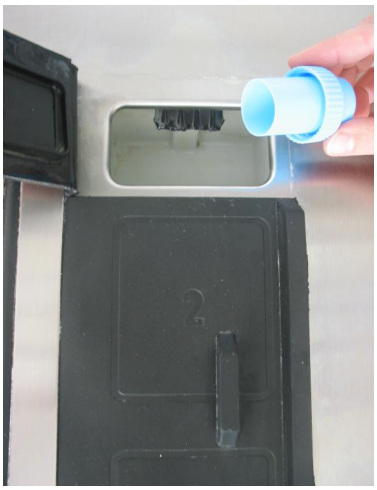
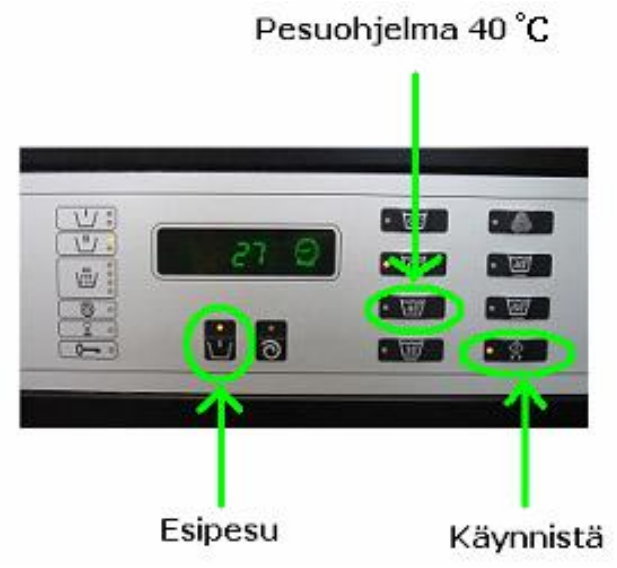
7.